

Projekts LIFE-IP LatViaNature

A.4: Dabas aizsardzības plānu izstrādes tiesiskā regulējuma analīze

Dabas aizsardzības plānu izstrādes sistēmas analīze un tajā nepieciešamās izmaiņas

Gala ziņojums

Atbildīgais par aktivitāti: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
Iesaistītie partneri: Dabas aizsardzības pārvalde, Vidzemes Augstskola

2022

Dabas aizsardzības
pārvalde

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

KOKSNE • STĀDI • ATPŪTA

Pasaules
Dabas
Fonds

wwf.lv

Latvijas
Lauksaimniecības
universitāte

SATURS

Summary	3
Ievads	5
1. Dabas aizsardzības plāna izstrādes mērķis un uzdevumi.....	6
1.1. Konstatētās problēmas	6
1.2. Citu valstu piemēri	10
1.3. Piedāvātie risinājumi.....	13
2. Dabas aizsardzības plāna saturs	15
2.1. Konstatētās problēmas	15
2.2. Citu valstu piemēri	17
2.3. Piedāvātie risinājumi.....	21
3. Sabiedrības iesaiste dabas aizsardzības plāna izstrādē	25
3.1. Konstatētās problēmas	25
3.2. Piedāvātie risinājumi.....	27
4. Dabas aizsardzības plāna tiesiskais statuss un plāna ieviešana.....	29
4.1. Konstatētās problēmas saistībā ar dabas aizsardzības plāna tiesisko statusu un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu izdošanu	29
4.2. Konstatētās problēmas ar apsaimniekošanas pasākumu ieviešanu	30
4.3. Citu valstu piemēri	31
4.4. Piedāvātie risinājumi.....	32
5. Kopsavilkums	36
6. Ieteikumi jaunajam plānu ietvaram.....	40

Summary

This report was prepared within the LIFE Integrated Project "Optimising the Governance and Management of the Natura 2000 Protected Areas Network in Latvia" LIFE19 IPE/LV/000010, Action A.4. The action aims at improving the site management planning system in Latvia by critically evaluating the current system including assessment of the legal basis and feasibility of the changes.

This report analyses the views of the various stakeholders on the current procedure of the protected nature areas management plan development and on the possible improvements in this planning system. The opinions were gathered by interviews, consultative group meetings, other meetings, workshops and via focus group discussion. Two questionnaires were prepared and sent out: for those involved in the development of the site management plans and for the local municipalities. Assessment of the legal basis and feasibility of the changes was done by the law firm "fairLEX". In cooperation with Action C.9 the analysis of Nature Data Management System OZOLS was carried out. In cooperation with Action E.2.1 the overview on site management planning and implementation in other EU member states was carried out. All aforementioned information was analysed and summarized in this report.

The final report is structured in several thematic blocks: the aim and the tasks of the site management plan, the content of the plan, public engagement, the legal status of the site management plan and the implementation of the plan. Each of the blocks summarises both the problems identified and points to their possible solutions. A summary of the proposed solutions is provided, assessing their compliance with the project objectives. In conclusion, recommendations for a new framework of the management plans are provided.

This report will serve as the basis for the development and testing of a new framework for the improvement of site management planning in Activity C.2.

Partners involved in the Action A.4.: Ministry of Environmental Protection and Regional Development, Nature Conservation Agency, Vidzeme University of Applied Sciences.

Projekts "Natura 2000 aizsargājamo teritoriju pārvaldības un apsaimniekošanas optimizācija" (LIFE19 IPE/LV/000010 LIFE-IP LatViaNature) tiek īstenots ar Eiropas Savienības LIFE programmas un VRAA finansiālu atbalstu.

Informācija atspoguļo tikai projekta LIFE IP LatViaNature īstenotāju redzējumu, Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūra nav atbildīga par šeit sniegtās informācijas iespējamo izmantojumu.

Lietotie saīsinājumi

BD – Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību

CO – *Natura 2000* teritorijas līmeņa sugas vai biotopa aizsardzības mērķis

DA plāns – dabas aizsardzības plāns

DAP – Dabas aizsardzības pārvalde

EK – Eiropas Komisija

ES – Eiropas Savienība

ĪADT – īpaši aizsargājama dabas teritorija

ĪADT likums – likums “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”

IAIN – individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi

IVN – ietekmes uz vidi novērtējums

LAD – Lauku atbalsta dienests

LVM – akciju sabiedrība “Latvijas Valsts meži”

MK – Ministru kabinets

Natura 2000 – Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīklā *Natura 2000* iekļauta teritorija

PD – Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra direktīva 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību

Plānu noteikumi – MK 2007. gada 9. oktobra noteikumi Nr. 686 “Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību”, šajā dokumentā, ja nav norādīts citādi, tiek analizēta minēto noteikumu redakcija, kas bija spēkā no 2010. gada 4. decembra līdz 2022. gada 25. martam.

TIAN – teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi

VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Vispārējie noteikumi – MK 2010. gada 16. marta noteikumi Nr. 264 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”

IEVADS

LIFE-IP LatViaNature aktivitāte A.4. *Dabas aizsardzības plānu izstrādes tiesiskā regulējuma analīze* tika īstenota 2021. un 2022. gadā, veicot visaptverošu analīzi par līdzšinējo DA plānu izstrādes kārtību, kā arī par iespējamiem un nepieciešamajiem plānošanas sistēmas uzlabojumiem, lai risinātu DA plānu izstrādē un ieviešanā konstatētās problēmas – pārāk gara un sarežģīta izstrādes procedūra, DA plāns nav saistošs un tajā plānotie pasākumi ne vienmēr nodrošina ĪADT dabas vērtību aizsardzību. Pilns DA plānu izstrādes kārtības izvērtējuma nepieciešamības pamatojums atrodams LIFE-IP LatViaNature projekta pieteikumā.

Lai uzzinātu DA plānu izstrādē un ieviešanā iesaistīto pušu viedokļus, tika organizētas intervijas, konsultatīvās darba grupas sanāksmes, citas sanāksmes un fokusgrupas diskusijas. Tika sagatavotas un izsūtītas divas anketas: DA plānu izstrādē iesaistītajiem un pašvaldībām, uz kurām saņemtas attiecīgi 81 un 75 atbildes. DA plānu tiesiskā regulējuma izvērtējumu veica SIA “fairLEX”, tai skaitā sniedzot priekšlikumus DA plānu tiesiskā regulējuma pilnveidošanai. Sadarbībā ar projekta C.9 aktivitāti vērtēta dabas datu pārvaldības sistēmas “Ozols” izmantošana DA plānu izstrādē un ieviešanā. Projekta E.2.1. aktivitātē iepazīta piecu ES valstu pieredze ĪADT aizsardzības un apsaimniekošanas plānošanā. Visa iegūtā informācija tika apkopota un analizēta, sagatavojot šo gala ziņojumu. Apkopota arī informācija par to, cik ĪADT ir izstrādāti DA plāni, vai tie ir spēkā esoši, kāda informācija ir iekļauta šajos DA plānos.

Gala ziņojums strukturēts vairākos tematiskajos blokos: DA plāna izstrādes mērķis un uzdevumi, plāna saturs, sabiedrības un institūciju iesaiste DA plāna izstrādē, DA plāna tiesiskais statuss un tā ieviešana. Katrā no blokiem apkopotas gan konstatētās problēmas, gan arī norādīts uz to iespējamiem risinājumiem vai risinājumu variantiem. Noslēgumā sniegts piedāvāto risinājumu kopsavilkums, vērtējot to atbilstību projekta mērķim padarīt DA plānu izstrādi ātrāku, lētāku un efektīvāku, kā arī izvirzīti uzdevumi DA plānu jaunā ietvara izstrādei.

Gala ziņojums kalpos kā pamats projekta C.2 aktivitātē *Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, tostarp Natura 2000, dabas aizsardzības plānošanas pilnveide* paredzētā jaunā DA plānu ietvara izstrādei un testēšanai, tomēr, ņemot vērā apkopotās informācijas atšķirīgo un dažviet pretrunīgo raksturu, vienlaikus dokumenta izstrādātāji par nepieciešamību uzskata iespēju paturēt tiesības meklēt arī vēl citus risinājumus C.2 aktivitātes ieviešanas ietvara izstrādes laikā, lai nodrošinātu projektā noteikto mērķu sasniegšanu un izstrādātā dokumenta aktualizēšanu.

Gala ziņojuma sagatavošanā izmantoti sekojoši projekta A.4 un E.2.1 aktivitātēs sagatavoti dokumenti, kuros atrodams detalizēts izklāsts par šajā ziņojumā ietvertajiem jautājumiem:

- Dabas aizsardzības plānu izstrāde, apstiprināšanas kārtība un paredzēto pasākumu ieviešana. Iesaistīto pušu aptauja. Rezultāti (turpmāk – Aptauju rezultāti).
- Dabas datu pārvaldības sistēmas “Ozols” pielietošana dabas aizsardzības plānu izstrādē un ieviešanā (turpmāk – Ozola pielietojuma pārskats).
- Aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanas plānošana. Piecu ES valstu pieredze.

- Priekšlikumi tiesiskā regulējuma pilnveidei īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības un apsaimniekošanas režīma nodrošināšanai. Izstrādāts LIFE-IP projekta A.4 aktivitātes ietvaros (SIA “fairLEX”, 2021).

1. DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNA IZSTRĀDES MĒRĶIS UN UZDEVUMI

DA plāna izstrādes mērķis ir formulēts ĪADT likuma 18. panta pirmajā daļā – DA plāns ir nepieciešams, “lai saskaņotu dabas aizsardzības, dabas resursu izmantošanas un reģiona ilgtspējīgas attīstības intereses, nodrošinot teritorijas dabas vērtību saglabāšanu, kā arī lai nodrošinātu labvēlīgu aizsardzības statusu tām īpaši aizsargājamām sugām un īpaši aizsargājamiem biotopiem, kuru aizsardzības nolūkā šī teritorija ir izveidota vai tiek veidota”. Saskaņā ar minētā likuma 18. panta ceturto daļu DA plānā ietvertu informāciju var izmantot, lai izstrādātu ĪADT IAIN, teritorijas attīstības plānošanas dokumentus un apsaimniekotu ĪADT.

Tika izvērtēta DA plānu sistēmas atbilstība BD prasībām un tam, vai pašreizējā kārtība nodrošina atbilstošu ĪADT dabas vērtību aizsardzību un apsaimniekošanu.

1.1. Konstatētās problēmas

DA plānu sistēmas atbilstība Biotopu direktīvai

BD 6. panta 1. punkts paredz, ka ĪADT dalībvalstis nosaka nepieciešamos saglabāšanas pasākumus, kas ietver, ja nepieciešams, attiecīgus apsaimniekošanas plānus, kas īpaši izstrādāti attiecīgajām teritorijām vai integrēti citos attīstības plānos, un atbilstīgus normatīvus, administratīvus vai līgumiskus pasākumus, kuri atbilst šajās teritorijās sastopamo I pielikuma dzīvotņu veidu un II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām.

Izvērtējot BD 6. panta 1. punkta ieviešanu Latvijas normatīvajos aktos, t.sk. DA plānu izstrādē, tika secināts:

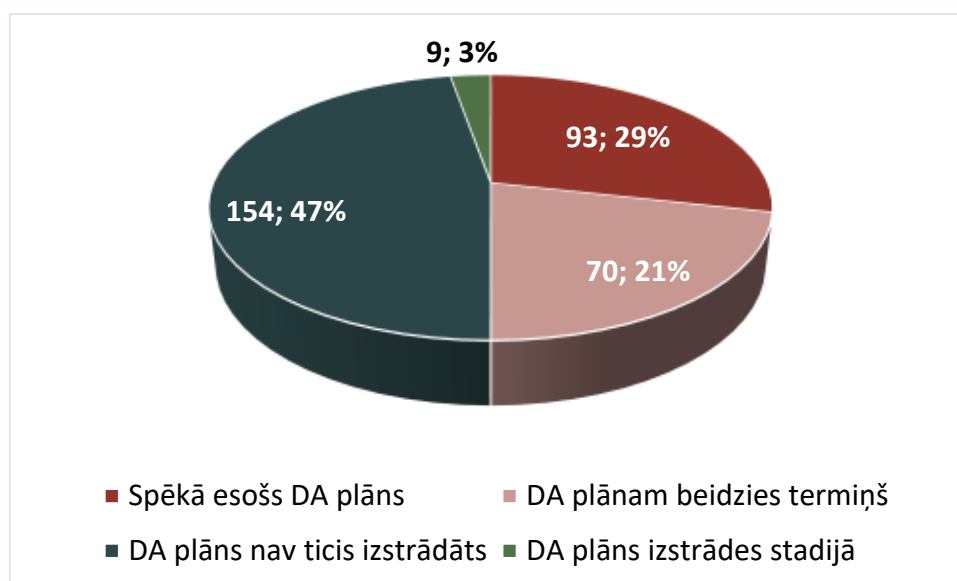
- Kopumā Latvijā izstrādātā pieeja iet kopsolī ar BD 6. panta 1. punkta nosacījumiem, jo BD kā vienus no iespējamiem risinājumiem aizsardzības pasākumu noteikšanai paredz gan speciālu plānu izstrādi, gan likumiskus pasākumus, ko iespējams kombinēt.
- DA plāna izstrāde nodrošina nepieciešamo ietvaru, lai *Natura 2000* teritorijai tiktu noteikti aizsardzības mērķi atbilstoši BD 6. panta 1. punkta nosacījumiem.
- Izvēlēta pieeja ar DA plānu un IAIN kombinēšanu atbilst BD 6. panta 1. punkta nosacījumiem, un to izstrāde paredz arī nepieciešamo ietvaru, lai tiktu noteikti gan tādi aizsardzības pasākumi un to pamatojums, kas

nepieciešami, lai atjaunotu, uzturētu vai uzlabotu vides stāvokli, gan tādi aizsardzības pasākumi un to pamatojums, kas nosaka aprobežojumus ĪADT pieļaujamo darbību veidiem.

Vienlaikus secināms, ka:

- visās Natura 2000 teritorijās, kurās ir nepieciešams veikt sugu un biotopu apsaimniekošanas pasākumus, nav spēkā esošu DA plānu, kā arī DA plānos iekļautie IAIN projekti nereti tiek apstiprināti novēloti vai netiek apstiprināti, kas nenodrošina BD prasību pilnvērtīgu īstenošanu.
- Attiecībā uz nepieciešamo aizsardzības pasākumu īstenošanu juridiski saistoša daba pašlaik ir tikai IAIN paredzētajiem aprobežojumiem, un tādi pašlaik tiek noteikti tikai ĪADT pieļaujamo darbību veidiem, bet neietver saistošu uzdevumu nekustamo īpašumu īpašniekiem veikt tos pasākumus, kas prasa aktīvu rīcību, lai atjaunotu, uzturētu vai uzlabotu vides stāvokli.

Analizējot datus par to, kurām no sauszemes Latvijas *Natura 2000* teritorijām ir izstrādāti DA plāni, var secināt, ka 2022. gadā tikai 29 % no *Natura 2000* teritorijām ir spēkā esoši DA plāni, bet 47 % no *Natura 2000* teritorijām DA plāns nekad nav ticis izstrādāts, 3 % *Natura 2000* teritoriju DA plāni ir izstrādes stadijā (1. attēls). No šobrīd spēkā esošajiem DA plāniem 2 % teritoriju plāna darbības termiņš beigsies 2023. gadā, vēl 3 % teritoriju – līdz 2028. gadam.

1. attēls. Sauszemes *Natura 2000* teritoriju DA plānu statuss 2023. gadā (DAP dati, 2022).

Analizējot datus par to, cik liela daļa no *Natura 2000* teritoriju DA plānos ietvertajiem ieteikumiem IAIN izdošanai ir īstenoti, var secināt, ka tikai daļā no visām ĪADT, kuru DA plānos ir ietverts IAIN projekts, tas ir arī apstiprināts kā MK

noteikumi¹. Ja DA plānā ietvertajiem sugu un biotopu aizsardzībai nepieciešamajiem nosacījumiem nav juridiska spēka, pastāv risks, ka sugu dzīvotnes vai biotopi var tikt iznīcināti vai to stāvoklis var pasliktināties dažādu saimniecisku darbību vai bezdarbības rezultātā.

BD pilnvērtīgai ieviešanai Latvijā ir nepieciešams nodrošināt, lai visām *Natura 2000* teritorijām ir izstrādāti DA plāni vai līdzvērtīgi plānošanas dokumenti, kas noteiktu to sugu un biotopu, kuru aizsardzībai *Natura 2000* teritorija ir izveidota, teritorijas līmeņa sugu un biotopu aizsardzības mērķus (CO) un to sasniegšanai nepieciešamos pasākumus. Turklāt jānodrošina arī tas, ka nepieciešamajiem sugu un biotopu aizsardzības pasākumiem – gan ar atturošiem, gan aktīvu darbību prasītiem, – ir juridiski vai līgumiski saistošs raksturs.

DA plānu sistēmas atbilstība dažādu mērķu sasniegšanai

No DA plānu izstrādē iesaistīto personu aptaujas rezultātiem var secināt, ka DA plāns kopumā efektīvi veicina ĪADT dabas vērtību saglabāšanu, labvēlīgu aizsardzības stāvokli aizsargājāmām sugām un biotopiem, dabas aizsardzības interešu saskaņošanu ar vietējo kopienu interesēm, kultūras mantojuma ilgtspējīgu izmantošanu un ilgtspējīgas atpūtas un tūrisma organizēšanu. Respondentu uzskatā DA plāns pietiekami efektīvi neveicina dabas aizsardzības interešu saskaņošanu ar saimnieciskajām interesēm, raksturīgo ainavu saglabāšanu un sabiedrības izglītošanu par ĪADT vērtībām.

Tomēr komentāros norādīts uz problēmām arī to mērķu sasniegšanā, kas kopumā novērtēti pozitīvi. **Kavēklis efektīvai dabas vērtību saglabāšanai un sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības stāvokļa nodrošināšanai ir tas, ka netiek definēti skaidri, izmērāmi, uz sugām un biotopiem balstīti mērķi, no kuriem tālāk izrietētu pasākumi. Saimniecisko un vietējo kopienu interešu vārdā DA plānos nereti tiek iekļauti pasākumi, kuri mērķa sugām un biotopiem labumu nedod un reizēm pat nodara kaitējumu (piemēram, tūrisma infrastruktūra daudzās teritorijās nozīmē pieaugošu traucējuma faktoru).**

Jānorāda, ka dažādos normatīvajos aktos tiek izmantota atšķirīga terminoloģija. Tā, piemēram, plānu noteikumu 9.5.1. apakšpunktā ir norādīts, ka jānosaka ĪADT “**apsaimniekošanas ilgtermiņa un īstermiņa mērķi** plānā noteiktajam apsaimniekošanas periodam”. BD I un II pielikuma sugām un biotopiem ir jānosaka *Natura 2000* teritoriju līmeņa **aizsardzības mērķis** (CO). Savukārt ĪADT likuma grozījumos² paredzēts noteikt katras *Natura 2000* teritorijas **izveidošanas mērķus**.

¹ No 37 dabas parkiem, kas kā atsevišķas ĪADT ir iekļauti *Natura 2000* teritoriju tīklā, 34 dabas parkiem ir ticis izstrādāts DA plāns (21 dabas parkam ir spēkā esošs DA plāns), no tiem visos DA plānos ir ticis iekļauts IAIN projekts. Tikai pusē no visiem gadījumiem (17), pamatojoties uz DA plānā ietverto IAIN priekšlikumu, ir izdoti MK noteikumi, to izdarot vai nu tajā pašā gadā, kad apstiprināts DA plāns (2 gadījumi 2003. un 2005. gadā), vai arī 1-4 gadu laikā pēc DA plāna apstiprināšanas. Savukārt otru 17 dabas parku DA plānā ietvertais IAIN projekts nav ticis apstiprināts pēc DA plāna apstiprināšanas, no tiem viena dabas parka IAIN ir saskaņošanas procesā, bet pagājuši jau 6 gadi kopš DA plāna apstiprināšanas (DAP dati, 2022, [Dabas aizsardzības plāni | Dabas aizsardzības pārvalde](#)).

² ĪADT likuma grozījumi 3. lasījumā pieņemti Saeimā 17.03.2022., aplūkots 24.03.2022.: [https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webAll?SearchView&Query=\(Title=*īpaši+dabas+teritorijām*\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webAll?SearchView&Query=(Title=*īpaši+dabas+teritorijām*)&SearchMax=0&SearchOrder=4)

Aptaujas komentāros norādīts, ka katras ĪADT dabas aizsardzības mērķu uzstādīšanai nav jēgas, kamēr nav noteikti valsts līmeņa dabas aizsardzības mērķi. Līdz ar to DA plānu sistēmas pilnveide ir cieši saistīta arī ar LIFE-IP LatViaNature A.1 un A.2 aktivitāšu uzdevumiem sugu un biotopu valsts un *Natura 2000* vietu līmeņa mērķu noteikšanā, precizējot arī lietotos terminus dažādu ĪADT izveidošanas un aizsardzības mērķu apzīmēšanai.

DA plānu izstrādē iesaistītie eksperti norāda, ka nereti dabas vērtību saglabāšana konkrētajā ĪADT nav iespējama bez aizsardzības pasākumiem blakus esošajās teritorijās, jo darbības ĪADT buferjoslā var būtiski negatīvi ietekmēt to sugu, kuru aizsardzībai teritorija ir izveidota, aizsardzības stāvokli. Jāizskata iespējas vai nu deleģēt DA plānā plānot un ieviest attiecīgus nosacījumus arī ĪADT buferzonās, ja tas nepieciešams sugu un biotopu aizsardzībai, vai arī integrēt šādu pieeju nozaru politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos, paredzot speciālus nosacījumus ĪADT buferzonās.

Attiecībā uz ainavas vērtību saglabāšanu minētās aptaujas komentāros pausts viedoklis, ka, tā kā DA plānam ir tikai rekomendējošs raksturs, tad it īpaši ainavisko vērtību saglabāšana ir atkarīga no tā, vai pašvaldības teritorijas plānojumā ir noteiktas ainaviski vērtīgās teritorijas, skatu punkti, ainaviski vērtīgie autoceļi u. tml., kā arī ,vai TIAN ir ietverti nosacījumi, kas ierobežo saimniecisko darbību ar mērķi saglabāt ainavas vērtības. Norādīts, ka ne visu pašvaldību teritoriju plānojumos iepriekšminētais ir iestrādāts. Teritorijas plānojumā tiek paredzēta tematiskā plānojuma – ainavu plāna – izstrāde, bet atbilstošs tematiskais plānojums teritorijas plānojuma darbības laikā tā arī netiek izstrādāts.

DA plānu izstrādes būtiskākie uzdevumi

No DA plānu izstrādē iesaistīto personu aptaujas rezultātiem var secināt, ka svarīgākie DA plānu izstrādes uzdevumi ir “analizēt sugu un biotopu stāvokli”, “analizēt antropogēno slodzi uz sugām, biotopiem, kuru aizsardzībai ĪADT izveidota”, “pamatot sugu un biotopu aizsardzībai vajadzīgos saimnieciskās darbības ierobežojumus” un “plānot atbilstošus sugu un biotopu apsaimniekošanas pasākumus”.

Kā mazsvarīgākie uzdevumi tiek norādīti “sniegt priekšlikumus ĪADT ilgtspējīgai sociāli-ekonomiskai attīstībai” un “apkopot vispārēju informāciju par ĪADT”. Komentāros norādīts, ka apkopojošā informācija par ĪADT ir nepieciešama, bet tā varētu būt pieejama citviet, ne DA plānā.

Saistībā ar DA plānu uzdevumu plānot ilgtspējīgu tūrisma un atpūtas infrastruktūru un ainavu un kultūras mantojuma vērtību aizsardzību komentāros norādīts, ka “teritorijas plānojumos jāpievērš vairāk uzmanības tūrisma, ainavu, kultūrvēsturisko vērtību pārvaldībai ĪADT, jo tā nav DA plāna kompetence un uzdevums”, kā arī ir “nepieciešams steidzīgi izstrādāt zinātniski pamatotus ainavu kvalitātes kritērijus Latvijai”. Norādīts, ka attiecībā uz tūrismu un atpūtu DA plānā būtu jānorāda, kurās vietās un kādā intensitātē tas ir pieļaujams, pēc tam pasākuma ieviešjam plānojot konkrēto infrastruktūru atbilstoši vajadzībām un vēlmēm DA plānā definētajos ietvaros.

Jautājumā par plaša dialoga nepieciešamību DA plāna izstrādes laikā komentāros norādīts, ka tas ne vienmēr ir konstruktīvs, ja puses nav gatavas uz kompromisiem, kā arī “gala lēmums tomēr būtu jāpieņem DA plāna izstrādātājiem – ekspertiem uz zinātniski pamatotiem atzinumiem, nevis uz kādas ieinteresētas puses vēlmēm”.

Kā papildu uzdevums, kas jāietver DA plānos, ir norādīta ekosistēmu pakalpojumu izvērtēšana. Komentāros arī norādīts, ka “dabas aizsardzībai vajadzētu arī Latvijā sasniegt līmeni, kurā tā tiek apskatīta kā sociāli-ekoloģiskas sistēmas daļa”, nepieciešams “plānot ilgtermiņā un telpiski”.

Saskaņā ar aptauju rezultātiem viedokļi par DA plāna izstrādes būtiskākajiem uzdevumiem ir atšķirīgi, tomēr galvenie uzdevumi ir saistīti ar sugu un biotopu aizsardzības stāvokļa, ietekmju un draudu analīzi, kā arī ar atbilstošu un pamatotu saimnieciskās darbības ierobežojumu un aktīvu apsaimniekošanas pasākumu plānošanu sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības stāvokļa nodrošināšanai. Savukārt citu ĪADT pastāvošu problēmu, kas saistītas ar ainavas un kultūrvēstures vērtību saglabāšanu, ekosistēmu pakalpojumu novērtēšanu, dabas tūrisma veicināšanu un ilgtspējīgu attīstību, risināšanā turpmāk vairāk jāiesaista pašvaldības.

1.2. Citu valstu piemēri

Turpmāk apskatīti daži piemēri no citu valstu pieredzes par to, kādi ir DA plānu vai līdzīgu dokumentu mērķi un uzdevumi šajās valstīs, kas varētu noderēt kā paraugs Latvijas ĪADT plānošanas sistēmas pilnveidošanai.

Čehijas piemērs

Čehijā tiek izstrādāti divu veidu plāni:

1) SDO plāns:

- visām *Natura 2000* teritorijām,
- plānu izstrāde uzsākta 2010. gadā,
- 2021. gadā tie ir izstrādāti 97 % *Natura 2000* teritoriju);

2) DA plāns:

- gan *Natura 2000* teritorijām, gan tām aizsargājamām dabas teritorijām, kas nav *Natura 2000*,
- plānu izstrāde sākās 20. gadsimta 80. gados.

Atšķirības starp plāniem norādītas 1. tabulā.

1. tabula. Dažādie ĪADT plāni Čehijā

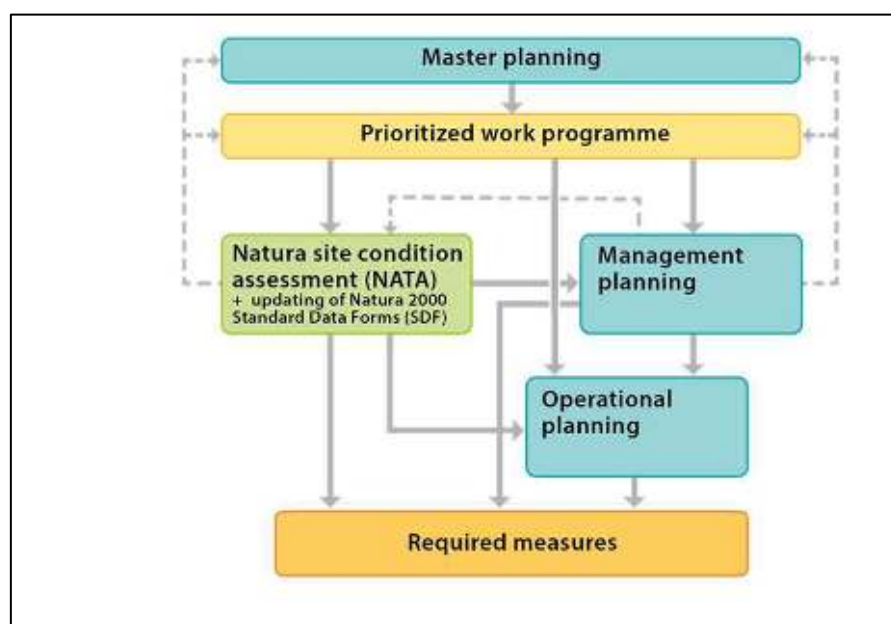
	<i>DA plāns</i>	<i>SDO plāns</i>
Kam veidots?	Aizsargājama teritorija	<i>Natura 2000</i> teritorija

Uzsvari	Atkarībā no konkrētās teritorijas	Plāns tikai sugām/ biotopiem, kam <i>Natura 2000</i> veidota
Darbības ilgums	Izstrādāts uz 10–15 gadiem	Darbības ilgums netiek noteikts
Izstrādātājs	Institūcija, kas pārvalda aizsargājamo teritoriju (bieži tiek veikts iepirkums ārējiem ekspertiem)	Čehijas dabas aizsardzības pārvalde, plānu apstiprina Čehijas Vides ministrija
Process	Sabiedriskā apspriešana ir obligāta	Konsultācijas nav obligātas (bet dabas aizsardzības pārvalde tās veic)

Somijas piemērs

Somijā ir vairāku līmeņu dabas aizsardzības pasākumu plānošanas sistēma, kas ietver:

- stratēģisko plānošanu, izstrādājot dabas resursu apsaimniekošanas plānu, kas aptver valstij piederošas zemes un aizsargājamās teritorijas, kuras pārvalda *Metsähallitus* (Somijas valsts mežu un aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanas uzņēmums),
- ĪADT apsaimniekošanas plānu izstrādi, t.sk. *Natura 2000* teritorijām,
- ĪADT rīcību jeb operacionālā plāna izstrādi, t. sk. *Natura 2000* teritorijām
- *Natura 2000* teritorijas izvērtējumu jeb NATA plānu, kas var būt vienīgais plāns tādām teritorijām, kur nav identificēts apdraudējums sugām un biotopiem, kā arī nav nepieciešams veikt plašus sugu vai biotopu atjaunošanas vai uzturēšanas pasākumus (2. attēls).

2. attēls. Somijas *Natura 2000* teritoriju plānošanas sistēmas shēma (no Mervi Hainonen prezentācijas 2021. gada 8. septembrī.).

To, kāda veida plāns/plāni nepieciešami *Natura 2000* teritorijai, kā arī, vai ir nepieciešamas izmaiņas esošajos apsaimniekošanas, operacionālajos vai NATA plānos, nosaka, izstrādājot tā saukto ģenerālplānu (no angļu valodas – *masterplan*, 2. attēls). Ģenerālpilnošanas laikā tiek noteiktas prioritātes – kurām teritorijām plānu izstrāde veicama steidzami. *Natura 2000* ģenerālpilnošana Somijā tiek veikta aptuveni ik pēc 10 gadiem.

Lietuvas piemērs

Lietuvā tiek ieviesta jauna DA plānu izstrādes un ieviešanas sistēma. Pārskats par pašreizējiem apsaimniekošanas plāniem un NATURALIT projektā paredzētās izmaiņas (no Dalius Dapkus prezentācijas 2021. gada 8. septembrī) apskatītas 2. tabulā.

2. tabula. Lietuvas ĪADT plānošanā paredzētās izmaiņas

	Šobrīd	Nākotnē
Plānu sagatavo	Valsts aizsargājamo teritoriju dienests, aizsargājamo teritoriju administrācijas, NVO, universitātes	Valsts aizsargājamo teritoriju dienests, aizsargājamo teritoriju administrācijas, NVO, universitātes
Plānu apstiprina	Vides ministrs	Valsts aizsargājamo teritoriju dienesta direktors
Plāna apjoms	50–100 lpp.	20–30 lpp.
Darbības ilgums	10 gadi	10 gadi vai nav noteikts
Izstrādes ilgums	1,5–2 gadi	Līdz 1 gadam
Obligāti noteikti aizsardzības mērķi	nav	ir
Vispārēja informācija par teritoriju	ir	ir
Apsaimniekošanas mērķi un pasākumi	ir	ir
Detalizēts aizsargājamo sugu un biotopu apraksts	ir	nav
Teritorijas fiziski ģeogrāfiskais apraksts	ir	nav
Finansējums, fondu piesaiste	Aprēķināts 10 gadu periodam	Iepriekšējs aprēķins 5 gadu periodam (situācija ātri mainās)
Informācijas izplatīšana zemes īpašniekiem	Sanāksmes ar zemes īpašniekiem un citām ieinteresētajām pusēm	Informēšana par plānu, izmantojot elektroniskās datubāzes, jo plāns nav saistošs zemes īpašniekiem
Apsaimniekošanas pasākumu ietekmes monitorings	Valsts monitorings (tikai daļēji)	Valsts monitorings + sugu un biotopu aizsardzības statusa novērtējums atbilstoši izveidotajiem kritērijiem, kas nosaka to atbilstību

		labvēlīgam aizsardzības stāvoklim
Apsaimniekošanas plānu ieviešanas koordinēšana	aizsargājamo teritoriju administrācijas	aizsargājamo teritoriju administrācijas

1.3. Piedāvātie risinājumi

Atbilstoši Aptauiju rezultātiem iezīmējas divi virzieni, kuros vajadzētu attīstīties DA plānu sistēmai. Viens no virzieniem ir *Natura 2000* teritorijas līmeņa sugu un biotopu aizsardzības mērķu iekļaušana DA plānā, tālāko plānošanu virzot uz šo mērķu sasniegšanu un atmetot tos DA plāna uzdevumus, kas nav nepieciešami sugu un biotopu aizsardzības nodrošināšanai (skat. NATA plānu Somijā un SDO plānu Čehijā). Otrs virziens ietver ar DA plānu sasniedzamo mērķu paplašināšanu, ietverot arī ekosistēmu pakalpojumus, ĪADT apkārtējās teritorijas plānošanu, t. sk. ekoloģisko koridoru un salu (*stepping stones*) plānošanu, kā arī apskatot dabas aizsardzību kā sociāli-ekonomiskās sistēmas daļu.

Lai gan minētie virzieni ir pēc savas būtības pretēji, tomēr ir iespējams tos īstenot (skat. arī Čehijas, Somijas piemēru), dalot DA plānu sistēmu divos līmeņos, kurus iespējams īstenot paralēli:

- vienkāršots (pēc satura un procedūras) *Natura 2000* teritorijas pārvaldības (apsaimniekošanas) plāns (turpmāk – Pārvaldības plāns, var saukt arī par *Natura 2000* teritorijas plānu), kura galvenais uzdevums ir nodrošināt sugu un biotopu *Natura 2000* vietas līmeņa aizsardzības mērķu (CO) sasniegšanu un kas tiek izstrādāts visām *Natura 2000* teritorijām – mērķis atbilstoši ĪADT likumam ir nodrošināt labvēlīgu aizsardzības statusu tām īpaši aizsargājamām sugām un īpaši aizsargājamiem biotopiem, kuru aizsardzības nolūkā šī teritorija ir izveidota vai tiek veidota,
- kompleksām ĪADT, t.sk. tām, kas iekļautas *Natura 2000* tīklā, vai vairākām ĪADT vienlaicīgi izstrādājamā (saskaņā ar 2022. gada 22. marta grozījumiem Plānu noteikumos DA plānu var izstrādāt vienlaikus arī vairākām ĪADT) DA plāna izstrādes uzdevumos var iekļaut arī ainavu un kultūrvēstures vērtību novērtējumu, detalizētu tūrisma un atpūtas infrastruktūras plānojumu, ekosistēmas pakalpojumu novērtējumu, ekoloģisko koridoru un salu analīzi, ĪADT ietekmes sociāli-ekonomisko izvērtējumu, plānošanas procesā vairāk iesaistot sabiedrību un vietējo pašvaldību – mērķis atbilstoši ĪADT likumam ir saskaņot dabas aizsardzības, dabas resursu izmantošanas un reģiona ilgtspējīgas attīstības intereses, nodrošinot teritorijas dabas vērtību saglabāšanu.

Savukārt Latvijas mēroga ainavekoloģisko jautājumu un biotopu konektivitātes risināšanai būtu ieteicams sagatavot nacionāla līmeņa plānojumu, kura risinājumus varētu precizēt DA plāna ietvaros. Ieteicams sagatavot arī stratēģisku plānu, kurā tiktu

noteikts, kurām ĪADT ir izstrādājams Pārvaldības plāns, kurām ir nepieciešams izstrādāt DA plānu, kā arī noteiktu DA plānu izstrādes prioritātes (ģenerālplāns Somijas piemērā).

Īstenojot šādu pieeju, tiktu sasniegts BD noteiktais mērķis nodrošināt efektīvu sugu un biotopu apsaimniekošanas pasākumu plānošanu visās *Natura 2000* teritorijās, ņemot vērā plānošanai pieejamos ierobežotos resursus, kā arī būtu iespēja izstrādāt plašākus DA plānus ĪADT vai to grupām, kur nepieciešama arī citu nacionālas vai reģionālas nozīmes mērķu sasniegšana papildus ES nozīmes sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības stāvokļa nodrošināšanai.

2. DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNA SATURS

DA plāna satura galvenie elementi ir noteikti ĪADT likuma 18. panta pirmajā daļā, tie ir:

- zinātniskā informācija par ĪADT,
- pamatojums funkcionālajam zonējumam, ja tāds nepieciešams,
- vienoti visas teritorijas apsaimniekošanas pasākumi, lai sasniegtu tās aizsardzības mērķus.

Saskaņā ar minētā likuma 18. panta trešo daļu DA plāna saturu nosaka MK. Plānu noteikumu II nodaļā ir noteikts, kādām sadaļām ir jābūt DA plānā, kā jānoformē DA plāna titullapa, satura rādītājs, kopsavilkums, ĪADT apraksts, ĪADT novērtējums, informācija par ĪADT apsaimniekošanu, priekšlikumi par nepieciešamajiem grozījumiem pašvaldības teritorijas plānojumā, priekšlikumi par IAIN projektu un ieteicamo funkcionālo zonējumu, pievienojot zinātnisko pamatojumu, izmantoto literatūras avotu saraksts un DA plānam pievienojamās kartes. Noteikts, kādām kartēm jābūt obligāti pievienotām, kādam ir jābūt to mērogam, kas tajās jāattēlo, kā arī kādi funkcionālo zonu apzīmējumi ir jālieto.

2.1. Konstatētās problēmas

Tas, ka DA plāna saturs ir sīki reglamentēts MK noteikumos, ir gan ieguvums, jo katram DA plānam jāsatur vismaz šīs sadaļas, gan arī trūkums, jo nav atšķirības starp DA plānu saturu atšķirīgām ĪADT (dažādas ĪADT kategorijas, IAIN esamība, neesamība vai nepieciešamība, teritoriju lielums, aizsargāto dabas vērtību daudzveidība) – visos DA plānos jābūt ietvertām konkrētajām sadaļām. Tajā pašā laikā MK noteikumos nav noteikta skaidra saistība starp visām DA plāna sadaļām, kā arī sadaļu saturs tiek interpretēts atšķirīgi dažādos DA plānos. Vairāki nosacījumi, kas ietverti Plānu noteikumos, piemēram, par kartēm, ir novecojuši un neatbilst pašreizējām tehniskajām un digitālajām iespējām.

Aptauju rezultāti

Atbildēs uz anketas jautājumiem pausts viedoklis par DA plāna struktūru un tajā ietvertās informācijas daudzumu. Respondentu domas daļās jautājumā par to, vai atsevišķas DA plāna nodaļas ir iespējams apvienot, tomēr desmitā daļa respondentu pilnībā piekrīt, ka nodaļas ir iespējams apvienot. Komentāros tiek piedāvāts, piemēram, apvienot sadaļas par antropogēno slodzi, teritorijas izmantošanu un ietekmēm.

Vairāk kā puse respondentu uzskata, ka šobrīd DA plānā nozīmīgu sadaļu netrūkst, tomēr komentāros norādīti arī vairāki nepieciešamie DA plāna satura papildinājumi. Vairāku respondentu ieskatā nepieciešams stiprināt sociāli-ekonomisko izvērtējumu, piemēram, “trūkst nodaļas, plānojuma, konstruktīvas sarunas, kā dabas aizsardzību un apsaimniekošanu dzīvotspējīgi integrēt citās teritorijā notiekošajās ekonomiskajās un sabiedriskajās norisēs”, “fundamentāli iztrūkst holistiskais skatījums, sociāli-ekoloģisko sistēmu skatījums”, DA plāns “būtu jāpapildina ar ekonomisko izvērtējumu, cik lieli un kādi resursi tiek ierobežoti, vai otrādi,

neierobežoti”, “plāna uzdevums – ekosistēmu pakalpojumi”. Vairāki respondenti uzsver, ka DA plānā trūkst sugu un biotopu un ĪADT aizsardzības mērķu.

Savukārt atsevišķas DA plāna nodaļas komentāros tiek norādītas kā pārāk formālas un liekvārdīgas, piemēram, atsevišķu sugu sociāli-ekonomiskais vērtējums, normatīvo aktu sadaļa, teritorijas plānojumu iztirzājums, arī pārāk detalizēts dabas vērtību apraksts. Tiek piedāvāts pašvaldībām teritorijas plānojumā pievērst lielāku uzmanību tūrisma, ainavu un kultūrvēsturisko vērtību pārvaldībai, jo “tā nav DAP kompetence un uzdevums”. Sertificēta eksperta atzinums tiek dublēts DA plāna tekstā – ja tiek saglabāta prasība sagatavot eksperta atzinumu, tad jānosaka tā saturs specifiski DA plāniem. Tiek norādīts, ka DA plāni ir pārāk apjomīgi, nepārskatāmi, pārāk maz uzmanības tiek pievērsts svarīgākajām DA plāna nodaļām – informācijai par apsaimniekošanas pasākumiem un to pamatojumam, jo sugu un biotopu apsaimniekošanas pasākumi tiek plānoti teorētiski, neiedziļinoties pēc būtības, praktiskā puse nereti ir vāji un nepietiekami konkrēti izstrādāta. No otras puses, tūrisma infrastruktūras plānojums varētu nebūt tik detalizēts, tā vietā plānojot tikai zonas, kur iespējama dažādas intensitātes tūrisma infrastruktūra, bet konkrēto novietojumu plānotu pašvaldība, ņemot vērā detalizētu informāciju par konkrēto vietu, piemēram, ģeoloģisko izpēti, kas nav pieejama DA plāna izstrādes laikā.

Tiek norādīts, ka DA plāna struktūrai vajadzētu būt elastīgākai, tā jāpiemēro katras ĪADT, kurai tiek izstrādāts plāns, īpatnībām – “pareizāk būtu, ja visas Plānu noteikumos paredzētās plāna sadaļas nebūtu obligātas, bet iekļaujamas pēc vajadzības atkarībā no teritorijas”. Respondenti iesaka **plāna struktūru veidot tabulārā veidā, bet prioritāšu un ietekmju vērtēšanai izveidot matricas, kas tiek izmantotas ietekmes uz vidi novērtēšanai**. Ja DA plāns tiek veidots kā datubāze, tad ir vajadzīgas arī vadlīnijas gan par plānu rakstīšanu, gan arī par to, kā DA plāns jālasa.

Aptaujā tika jautāts, vai iespējams nodalīt, kurām ĪADT iespējams izstrādāt vienkāršotus plānus. Saņemtās atbildes nebija viennozīmīgas, bet tika uzsvērts, ka visās ĪADT ir jāizvērtē sugas un biotopi, kuru aizsardzībai teritorija ir izveidota un jāplāno vai nu aktīvas darbības, vai neiejaukšanās dabiskajos procesos. Savukārt DA plāna sarežģītība un obligāti izskatāmo jautājumu loks paplašinās līdz ar lielāku antropogēno ietekmi uz teritoriju un līdz ar lielāku ekosistēmu daudzveidību. Stratēģiska plānošana ir noteikti nepieciešama tādās teritorijās, kur ir konflikti starp dažādām interesēm vai kur ir nepieciešams funkcionālais zonējums. Nav iespējams noteikt ĪADT plānošanas sarežģītības pakāpi tikai pēc tādiem kritērijiem kā ĪADT lielums vai kategorija.

Svarīga ir ne tikai konkrētās ĪADT plānošana, bet arī sasaiste ar apkārtējo teritoriju un citām ĪADT. Uzsvērts, ka šobrīd Latvijā nav valsts līmeņa plānu ainavekoloģisko jautājumu un biotopu konektivitātes risināšanai, bez kuriem ir apgrūtināta konkrētās ĪADT plānošana. Tāpat jāuzlabo arī DA plānu integrēšana un saskaņošana ar pašvaldību teritorijas plānojumiem.

Respondenti uzsver, ka svarīga ir ne tikai plānošana, bet arī DA plāna īstenošana. Nozīmīgs ir gan finansējums sugu un biotopu apsaimniekošanai, gan pašvaldību iesaiste ainavas un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā.

2.2. Citu valstu piemēri

Turpmāk apskatīti daži piemēri no citu valstu pieredzes par to, kāds ir DA plānu vai līdzīgu dokumentu saturs šajās valstīs, kas varētu noderēt kā paraugs Latvijas ĪADT plānošanas sistēmas pilnveidošanai.

Francijas piemērs

Francijas *Natura 2000* teritorijas plānošanas dokumenta, kura saīsinātais nosaukums ir DOCOB (tulkojumā – “mērķu dokuments”), saturs ir sīki reglamentēts un strukturēts. Ir sagatavotas detalizētas vadlīnijas par DOCOB sagatavošanu. DOCOB sākuma daļā ir titullapa, ievads, izstrādātāju saraksts, *Natura 2000* teritorijas pase. DOCOB galvenā daļa ir 17 tabulas (skat. 3. tabulu), katrā no tām ir stingri noteikti aizpildāmie atribūti, bet ierakstu skaits atkarīgs no katras teritorijas specifikas. Katrs atribūts ir jāaizpilda ar komentāru vai arī jānorāda “nav datu” vai “nav attiecināms”. Aiz katras tabulas ir pievienojams kopsavilkums, kuru tālāk var izmantot sabiedrības informēšanai. Kopsavilkuma mērķis ir radīt sabiedrības interesi un izpratni par atbilstošu sugu un biotopu apsaimniekošanu³.

3. tabula. DOCOB ietvertās tabulas (sadaļas)

Nr. p.k.	Tabulas nosaukums	Tabulas saturs
1.	Administratīvie dati	Pašvaldības, iedzīvotāji, ĪADT.
2.	Zemes īpašumi	Mazām teritorijām – katrs īpašums, lielām: valsts, pašvaldības, privāti.
3.	Zemes izmantošanas veidi	Lauksaimniecība, mežsaimniecība u.c.
4.	Galvenie abiotiskie dati	Ģeoloģija, hidroloģija, klimats, augsnes reljefs, hidrogrāfija u.c.
5.	Ekosistēmas/biotopu grupas	Meži, zālāji, urbānas teritorijas, infrastruktūra u.c. – stāvoklis, ietekmes, saistība ar ES sugām un biotopiem.
6.	Aizsargājamās sugas un biotopi	Citas sugas un biotopi, ne tie, kuriem teritorija izveidota.
7.	ES aizsargājamās sugas un biotopi	Platība, struktūras un funkcijas, stāvoklis pēc inventarizācijas, stāvoklis biogeogrāfiskajā reģionā.
8.	BD II pielikuma sugas	Populācija, struktūras un funkcijas, sugas dzīvotne, stāvoklis pēc inventarizācijas, stāvoklis biogeogrāfiskajā reģionā.
9.	PD I pielikuma sugas	Populācija, struktūras un funkcijas, sugas dzīvotne, stāvoklis pēc inventarizācijas.

³ Guide méthodologique d'élaboration des Documents d'objectifs Natura 2000 | Natura 2000

10.	Ilgtspējīgas attīstības mērķi, kas saistīti ar sugām un biotopiem un cilvēku darbību	Prioritizēti ilgtspējīgas attīstības mērķi, īstermiņa mērķi, pasākumu veidi, ES sugas un biotopi, zemes izmantošana, piemēram, lauksaimniecība, atbilstība esošajām programmām, plānošanas dokumentiem.
11.	Transversāli jautājumi un mērķi	Ilgtspējīgas attīstības mērķi, īstermiņa mērķi, ES sugas un biotopi, zemes izmantošana (piemēram, lauksaimniecība), finansējums.
12.	Ilgtspējīgas attīstības mērķu kopsavilkums	Apsaimniekošanas vienība, ilgtspējīgas attīstības mērķis, prioritāte, mērķa tips: aizsargāt, kopt, atjaunot, komunicēt.
13.	Apsaimniekošanas pasākumi	Pasākuma nosaukums, ilgtermiņa un īstermiņa mērķis, joma, uz kuru attiecas pasākums, apraksts, iespējamais ieviešājs un veicējs, laiks.
14.	Apsaimniekošanas pasākumu monitorings	Pasākuma nosaukums (pēc 13. punkta), mērķi (pēc 10., 11., 12. punkta), pasākuma īss apraksts, sasniegšanas indikators, paskaidrojumi par pasākumu vai monitoringu, ieviešanas uzlabošanas iespējas.
15.	Biotopu apsaimniekošanas monitorings	Biotopa nosaukums, kods, sākotnējā platība, platības izmaiņas, struktūras un funkciju izmaiņas, izmaiņas aizsardzības stāvoklī.
16.	BD sugu dzīvotņu apsaimniekošanas monitorings	Sugas nosaukums, kods, sākotnējais populācijas lielums, populācijas izmaiņas, struktūras un funkciju izmaiņas, izmaiņas aizsardzības stāvoklī.
17.	Putnu sugu dzīvotņu apsaimniekošanas monitorings	Sugas nosaukums, kods, sākotnējais populācijas lielums, populācijas izmaiņas, struktūras un funkciju izmaiņas, izmaiņas aizsardzības stāvoklī.

Igaunijas piemērs

Igaunijā ĪADT apsaimniekošanas plāna saturs ir noteikts normatīvajā aktā (valdības 20.10.2009. noteikumi Nr. 60 “Apsaimniekošanas plāna sagatavošanas un apstiprināšanas kārtība un apsaimniekošanas plāna apstiprinātāja iecelšana”⁴) un tā galvenās daļas ir: vispārīgs apraksts, dabas vērtību apraksts, ietekmes un apsaimniekošanas pasākumi.

4. tabula. Apsaimniekošanas plāna sadaļas Igaunijā

Nr. p.k.	Sadaļas nosaukums	Sadaļas saturs
1.	Vispārēja informācija	Teritorijas apraksts, aizsardzības režīms un vēsture, aizsardzības mērķis, starptautiskais statuss, zemes izmantošana, interešu grupas, izpēte: izpētes vēsture, valsts monitoringa apraksts, ieskaitot pētāmos

⁴ [Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine–Riigi Teataja](#)

		objektus un monitoringa intervālus, nepieciešamās inventarizācijas, izpētes un monitoringus.
2.	Vērtības un to aizsardzības mērķi	Teritorijā esošo dabas vērtību apraksts (katras mērķa sugas un biotopa stāvokļa novērtējums), uz vērtību pamatoti izmērāmi saglabāšanas mērķi, sagaidāmie rezultāti līdz saglabāšanas pārvaldības perioda beigām, kā arī ilgtermiņa – uz 30 gadiem, lai sasniegtu labvēlīgu sugu un biotopu aizsardzības stāvokli. Citas sugas un biotopi, kultūras mantojuma objekti, mežaudzes, ainava, ainavas aizsardzības vērtības un apmeklētāju plūsmas, apmeklētāju infrastruktūra.
3.	Teritorijas apmeklēšanas kārtība	Pašreizējā apmeklēšanas kārtība, apmeklētāju informēšana.
4.	Galvenie vērtības ietekmējošie faktori	Gan labvēlīgie faktori, gan draudi.
5.	Iepriekšējā apsaimniekošanas plāna ieviešanas analīze	
6.	Ieteiktās apsaimniekošanas aktivitātes un budžets	Obligāts ir to apsaimniekošanas pasākumu saraksts, kuru mērķis ir pamata vērtību (kvalificējošo sugu un biotopu) saglabāšana, atjaunošana un ieviešana, pie kam katrai darbībai nosaka darbības apjomu, darba veikšanas vietu un aptuvenās izmaksas. Tabulā “Plānotās apsaimniekošanas aktivitātes, budžets un laika grafiks”: pasākuma nosaukums, tips, izpildītājs, prioritāte, izmaksas – katram ieviešanas gadam sava ailīte, summa.
7.	Pasākumu apraksts	Apsaimniekošanas pasākumi grupēti: inventarizācija, monitoringi un pētījumi, uzturēšana un atjaunošana, tūrisma infrastruktūra, prasības plāna ieviešanai.
8.	Plāna ieviešanas monitorings	Vērtība, indikators, kritērijs, rezultāts.

Plāna pielikumā tiek iekļauti IAIN, kas ir izdoti jau pirms plāna izstrādes, dabas vērtību kopsavilkuma tabula, sanāksmju protokoli, fotoattēli u. c.

Īrijas piemērs

Īrijā pēdējā desmitgadē par katru *Natura 2000* teritoriju tiek sagatavots īss teritorijas apraksts, *Natura 2000* SDF un plāns, kura galvenā sastāvdaļa ir sugu un biotopu aizsardzības mērķi jeb CO. Minētais plāns (tā apjoms atkarīgs no kvalificējošo

sugu un biotopu skaita, piemēram, vienai kvalificējošajai sugai – 9 lpp.) satur sekojošas sadaļas:

- ievads,
- kvalificējošās sugas un biotopi,
- atsauce uz pavadošajiem dokumentiem, pētījumiem,
- CO tabulas veidā, kur norādīts CO atribūts (piemēram, populācijas izplatība, dzīvotspēja, ūdens kvalitātes parametri), mērvienība, mērķis un piezīmes,
- karte.⁵

Čehijas piemērs

Čehijas SDO plānam, kas tiek izstrādāts *Natura 2000* teritorijām, ir sekojošas nodaļas:

- pamatinformācija par *Natura 2000* teritoriju;
- īss teritorijas apraksts un novērtējums;
- *Natura 2000* teritorijas kvalificējošās sugas/biotopi un to vietas līmeņa aizsardzības mērķi;
- iespējamie sugu un biotopu apsaimniekošanas konflikti;
- šī brīža stāvoklis, ietekmes un pašreizējā izmantošana;
- aizsardzības mērķu detalizēts apraksts;
- rekomendēto apsaimniekošanas pasākumu izklāsts;
- konkrēto apsaimniekošanas / saglabāšanas pasākumu izklāsts;
- kartes un tabulas;
- apsaimniekošanas pasākumi (GIS poligoni).

SDO plānā netiek iekļauta informācija par aktivitāšu īstenošanai nepieciešamo budžetu, par laika grafiku darbu veikšanai, kā arī netiek pievienots monitoringa plāns. Monitoringa plāns netiek iekļauts, jo tāds veidojams visam *Natura 2000* tīklam, ne katrai teritorijai atsevišķi. Savukārt informācija par budžetu un laika grafiku netiek iekļauta, jo plāns netiek regulāri atjaunots⁶.

Somijas piemērs

Somijas *Natura 2000* teritoriju NATA plānā tiek ietvertas šādas sadaļas:

- aktualizēta *Natura 2000* standarta datu forma (SDF);
- izvērtētas nozīmīgākās dabas vērtības un ietekmes (draudi);
- noteikti vai pārskatīti *Natura 2000* teritorijas līmeņa sugu un biotopu aizsardzības mērķi (CO), kā arī noteikti nepieciešamie apsaimniekošanas pasākumi un monitorings; nosakot apsaimniekošanas

⁵National Parks and Wildlife service (in Ireland). <https://www.npws.ie/protected-sites/conservation-management-planning/conservation-objectives>

⁶ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, <https://drusop.nature.cz/portal/>

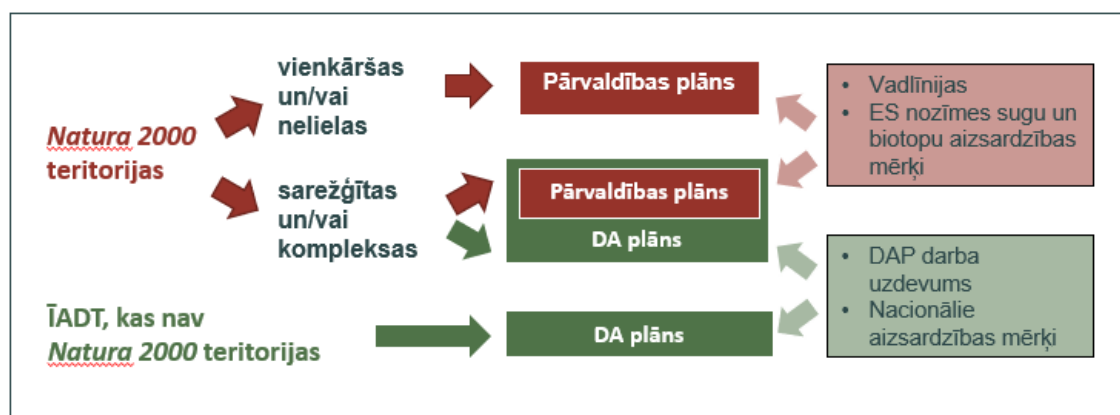
pasākumus, tiek lemts vai teritorijai būs nepieciešams izstrādāt operacionālo vai apsaimniekošanas plānu;

- ieviesto pasākumu novērtējums.

2.3. Piedāvātie risinājumi

Plānu noteikumu grozījumos, kas stājās spēkā 2022. gada 25. martā šī ziņojuma sagatavošanas laikā, ir paredzētas atsevišķas izmaiņas DA plānu saturā. Būtiskākā no izmaiņām ir tāda, ka DAP izsniedz DA plāna izstrādes uzdevumu, kurā iekļauj prasības Plānu noteikumu II nodaļā noteiktā plāna satura informācijas apjomam un detalizācijas pakāpei, ņemot vērā ĪADT kategoriju, platību un dabas vērtības, darba uzdevums tiek balstīts uz ĪADT individuālām īpatnībām. Paredzēts, ka papildus jau iepriekš noteiktajam DA plāna saturam tajā jāietver arī kvantitatīvs aizsardzības mērķis katram ES nozīmes biotopam un sugai, kura aizsardzībai ĪADT ir izveidota un tā populācija SDF nav vērtēta kā nenozīmīga (vērtējums “D”). Tomēr jāņem vērā, ka arī saskaņā ar Plānu noteikumu grozījumiem DAP būs ierobežota darba uzdevuma sagatavošanā, jo varēs tikai iekļaut papildu prasības un risināmos jautājumus, kā arī noteikt to detalizācijas pakāpi, bet nevarēs atteikties no tiem satura punktiem, kas ir noteikti Plānu noteikumos. Līdz ar to DA plāna apjoms, izsniedzot DAP darba uzdevumu, visdrīzāk, nesamazināsies.

DA plānu saturā jāsamazina aprakstu daļa un vispārējās informācijas apjoms, bet lielāka vērība jāvērs uz dabas vērtību izvērtējumu un plānošanu. DA plānam jābūt koncentrētākam un vērstam uz tā pamatmērķi – kā nodrošināt to sugu un biotopu, kuru aizsardzībai teritorija ir izveidota, labvēlīgu aizsardzības stāvokli.

3. attēls. DA plānu un Pārvaldības plānu sistēma.

Turpmāk apskatīti divi risinājumi, kā pilnveidot DA plāna saturu. Pirmais risinājums ietver pašreizējā DA plāna satura optimizāciju. Atsevišķi risinājumi jau ir ieviesti ar 2022. gada 22. marta grozījumiem Plānu noteikumos, bet ieteicams paredzēt

DA plāna saturu pilnībā noteikt DAP darba uzdevumā (pašvaldību izveidotās teritorijās – pašvaldības darba uzdevumā), plāna saturu piemērojot konkrētās ĪADT izveidošanas mērķiem. Otrs risinājums paredz Pārvaldības plāna izstrādi, kurā iekļauti tikai jautājumi, kas saistīti ar *Natura 2000* teritorijai noteiktā aizsardzības mērķa sasniegšanu un sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības stāvokļa nodrošināšanai konkrētajā *Natura 2000* teritorijā, un DA plāna izstrādi, ja ĪADT izveidošanas mērķis ir plašāks par ES nozīmes sugu un biotopu aizsardzību (3. attēls).

Pārvaldības plāna izstrādei ir jābūt obligātai visās *Natura 2000* teritorijās. Tajās ĪADT, kas neietilpst *Natura 2000* tīklā, un tajās *Natura 2000* teritorijās, kas ir sarežģītas un/vai kompleksas un kurās jārisina dažādi uzdevumi, kas pārsniedz Pārvaldības plāna apjomu, ir ieteicama DA plāna izstrāde. DA plānam, ja ĪADT ir sastopamas BD I un II pielikuma biotopi un sugas, ir obligāti jāietver Pārvaldības plānā noteiktais saturs, ja nepieciešams, to detalizējot. Pārējo DA plānā ietveramo jautājumu risināšanai DAP (vai pašvaldība, ja tā ir pašvaldības izveidota ĪADT) sagatavo darba uzdevumu, atbilstoši kuram notiek DA plāna izstrāde. Ieteicama būtu darba uzdevuma saskaņošana ar pašvaldību, kā arī pašvaldības iesaiste ne tikai DA plāna izstrādes uzraudzībā un plāna izvērtēšanā, bet arī pašvaldības speciālistu, piemēram, teritorijas plānošanas un vides speciālistu, iesaiste darba grupās DA plāna izstrādes laikā. DA plāna darba uzdevumā var ietvert:

- 1) dabas tūrisma attīstības stratēģiju un apmeklētāju infrastruktūras attīstības plānu,
- 2) Latvijas īpaši aizsargājamo biotopu un sugu, kas nav iekļauti BD I un II pielikumā, aizsardzības mērķu noteikšanu un saglabāšanas pasākumu plānošanu,
- 3) ekosistēmu pakalpojumu noteikšanu un izvērtēšanu,
- 4) piegulošās teritorijas izvērtējumu sugu un biotopu saglabāšanai, t. sk. konektivitātei, nozīmīgu ainavas struktūru noskaidrošanai,
- 5) ainavas un kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanas plānu,
- 6) detalizēta ĪADT apraksta sagatavošanu u. c.

Tūrisma stratēģiju, tūrisma attīstības koncepciju, ainavu plānu, kultūrvides, kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanas plānu, ĪADT sociālekonomiskās attīstības stratēģiju u. tml. var izstrādāt pašvaldība, to iespējams veikt teritorijas plānojuma, stratēģiju, attīstības programmu vai tematisko plānojumu ietvaros. Tādā gadījumā DA plāna darba uzdevumā iekļauj atsauces uz jau izstrādātiem vai izstrādājamiem iepriekš minētajiem plāniem un stratēģijām, neveicot “dubultu” plānošanas procesu. Lai ieinteresētu pašvaldības šādu plānu un stratēģiju izstrādē, sadarbībā ar VARAM Telpiskās plānošanas un zemes pārvaldības departamentu izskatāma iespēja piešķirt pašvaldībām finansiālu, informatīvu vai cita veida atbalstu.

Pārvaldības plānu izstrādā visām *Natura 2000* teritorijām. To izstrādā vai nu DAP, piesaistot savus ekspertus vai ārpalpojuma ekspertus, vai arī plāna izstrādātājs tiek noteikts DAP organizētā iepirkuma procedūrā.

Piemērotākā forma, kā sagatavot Pārvaldības plānu, ir to izstrādāt tabulas vai datubāzes, vēlams – ģeodatubāzes – formā. Nepieciešamas vadlīnijas katras sadaļas aizpildīšanai. Lai padarītu plānu saprotamu zemes īpašniekiem un citiem interesentiem,

kas nav dabas aizsardzības jomas profesionāļi, katrai no tabulām nepieciešams gan sagatavot īsu kopsavilkumu (skat. Francijas piemēru), gan arī kopēju kopsavilkumu visam plānam.

Pārvaldības plānā obligāti jābūt ietvertām sekojošām sadaļām:

- 1) *Natura 2000* teritorijas izveidošanas mērķi,
- 2) ĪADT galvenie raksturlielumi: aizsardzības statuss, platība, atrašanās vieta, administratīvās teritorijas, ekosistēmu veidi, teritorijas izmantošanas veidi, zemes īpašuma formas, apdzīvojumus, piederība klimatiskajiem, ģeogrāfiskajiem, ģeoloģiskajiem, ģeomorfoloģiskajiem, augšņu, ainavu rajoniem un reģioniem,
- 3) BD I un II pielikuma biotopu un sugu CO (tiek sagatavoti A.1 un A.2 aktivitātēs),
- 4) dati par katra BD I pielikuma biotopa un II pielikuma sugas sastopamību ĪADT, to aizsardzības stāvokli un to aizsardzībai iepriekš veiktajiem apsaimniekošanas pasākumiem, pievienojot atbilstošo ģeotelpisko informāciju, vērtējot katras sugas populācijas lieluma un biotopa platības un kvalitātes atbilstību noteiktajam CO,
- 5) ietekmes un apdraudējumi katrai BD II pielikuma sugai un I pielikuma biotopam konkrētajā teritorijā, ņemot vērā BD ziņojumos norādītos sugas un biotopus apdraudošos faktorus, kā arī ietekmes un apdraudējumi ĪADT kopumā, vērtējot to būtiskumu,
- 6) sugu un biotopu CO sasniegšanai un negatīvo ietekmju novēršanai nepieciešamie apsaimniekošanas pasākumi, pievienojot atbilstošo ģeotelpisko informāciju, iedalot pasākumus obligātajos un ieteicamajos,
- 7) ĪADT sekmīgai pārvaldībai nepieciešamie pasākumi: IAIN un funkcionālā zonējuma vai tā grozījumu nepieciešamība, ĪADT robežzīmju un citas informācijas izvietojums u. c.

Pārvaldības plānā var iekļaut arī Latvijā īpaši aizsargājamo sugu un biotopu, kas nav noteikti kā ES nozīmes sugas un biotopi, aizsardzības mērķus, datus par Latvijā īpaši aizsargājamo sugu un biotopu sastopamību un aizsardzības stāvokli, ietekmēm un apdraudējumiem, nepieciešamajiem pasākumiem to saglabāšanai. Ja *Natura 2000* teritorijai ir būtiska nozīme arī Latvijā īpaši aizsargājamo sugu un biotopu, kas nav ES nozīmes sugas un biotopi, aizsardzībā, tad DAP sagatavo darba uzdevumu šo sugu un biotopu aizsardzības plānošanai.

Pārvaldības plānam vajadzētu balstīties uz jau pieejamo informāciju par konkrēto ĪADT un tās dabas vērtībām, līdz ar to šādas informācijas iegūšana ir jau jāieestrādā monitoringa programmās vai sugu un biotopu inventarizācijā, vai jāveic citu pētījumu ietvaros. Tomēr apsaimniekošanas pasākumu plānošanai nepieciešams arī teritorijas apmeklējums dabā, lai novērtētu reālo biotopu un sugu dzīvotņu stāvokli un kvalitāti un teritorijas apsaimniekošanai būtiskos apstākļus un iespējas. Pārvaldības plānā jāizvērtē tas, vai *Natura 2000* monitoringa un dabas vērtību inventarizācija vai pētījumi nodrošina Pārvaldības plāna aktualizācijas iespēju, nepieciešamības gadījumā iekļaujot pārskatu par to, kādi pētījumi vai inventarizācija būtu jāveic papildus jau esošajām monitoringa un pētījumu programmām.

Ja Pārvaldības plāns ietver aktīvas rīcības sugu un biotopu apsaimniekošanai, tad uz tā pamata var sagatavot rīcības plānu, kurā tiek detalizēti Pārvaldības plānā noteiktie apsaimniekošanas pasākumi, noteikti konkrēti pasākumu izpildītāji, izpildes termiņi, nepieciešamais finansējums, finansējuma piesaistes veidi. Rīcības plānu var sagatavot gan visai ĪADT kopumā, gan arī tikai tās daļai, kurā ir nepieciešama vienota apsaimniekošana. To var sagatavot vienlaikus ar Pārvaldības plānu vai arī vēlāk, tikko tiek plānota konkrētu rīcību īstenošana. Rīcības plānu var grozīt pēc nepieciešamības (precizējot tehniskas detaļas, rīcību vietas u.tml.). Tā primārā loma ir detalizēt apsaimniekošanas darbus tā, lai tie plānotā mērķa sasniegšanai būtu reāli izpildāmi.

Pārvaldības plāna saturs jāiekļauj ģeodatubāzē, sadarbībā ar C.9 aktivitāti sagatavojot plāna jaunā ietvara e-formu, izvairoties no gariem aprakstiem, bet nodrošinot iespēju eksportēt plāna saturu teksta dokumenta veidā ar lasītājam viegli uztveramu kopsavilkumu. Priekšlikumi pašlaik dabas datu pārvaldības sistēmā “Ozols” ietvertās ģeodatubāzes pilnveidošanai un jaunas platformas DA plānu izstrādei ieviešanai ietverti Ozola pielietojuma pārskatā.

3. SABIEDRĪBAS IESAISTE DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNA VAI PĀRVALDĪBAS IZSTRĀDĒ

Likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 18. panta trešajā daļā ir noteikts, ka DA plāna izstrādāšanas kārtību nosaka MK. Plānu noteikumu III un IV nodaļā ir stingri reglamentēta DA plānu izstrādes kārtība, nosakot sabiedrības un institūciju iesaistes pakāpi, pasākumu izziņošanas prasības, minimālos vai maksimālos termiņus katram DA plāna izstrādes, apspriešanas un apstiprināšanas posmam. Galvenie Plānu noteikumos paredzētie sabiedrības iesaistes pasākumi ir DA plāna uzsākšanas informatīvā sanāksme, uzraudzības grupas izveide un darbība, sasaucot vismaz trīs uzraudzības grupas sanāksmes, DA plāna sabiedriskā apspriešana un pašvaldības atzinuma saņemšana.

3.1. Konstatētās problēmas

Lielākā daļa aptaujas dalībnieku, vērtējot DA plānu izstrādes uzraudzības grupas darbību, piekrīt vai pilnībā piekrīt, ka uzraudzības grupa dod lielu ieguldījumu DA plāna satura kvalitātes uzlabošanā un ir platforma konstruktīvam iesaistīto pušu dialogam. Nedaudz mazāk respondentu pilnībā vai drīzāk piekrīt tam, ka uzraudzības grupa nodrošina optimālu iesaistāmo pušu pārstāvniecību, tiek ieteikts iekļaut privātpersonu, uzņēmumu, dabas aizsardzības nevalstisko organizāciju pārstāvjus. Kā būtiskākās uzraudzības grupas funkcijas ir novērtētas: “izskatīt priekšlikumus par veicamajiem dabas aizsardzības pasākumiem”, “izskatīt un izvērtēt priekšlikumus par pieļaujamajiem un aizliegtajiem darbību veidiem ĪADT” un “apspriest dabas aizsardzības un saimniecisko interešu konfliktsituācijas”.

Aptaujas dalībnieki iesaka uzraudzības grupu **pārveidot par konsultatīvu diskusiju platformu, kas veic stratēģisku funkciju – iesaka risinājumus, iesaistīto pušu sadarbības veidus, identificē riskus.** Vairāku respondentu ieskatā uzraudzības grupai nevajadzētu būt lemjošai un tai nebūtu jāiejaucas ekspertu darbā, bet jābūt kā diskusiju platformai, aktīvāk jāiesaistās konfliktsituāciju un problēmjautājumu risināšanā. Aptaujā norādīts, ka problēma ir arī tas, ka uzraudzības grupa pārstāj darboties līdz ar DA plāna apstiprināšanu, bet ļoti noderīga būtu arī uzraudzības grupas darbā iesaistīto institūciju dalība DA plāna pasākumu ieviešanā. Aptaujas dalībnieki norāda, ka uzraudzības grupas sanāksmēm vajadzētu būt vairāk informatīvām, jāstāsta par ieguvumiem no plāna izstrādes, par pieejamajām kompensācijām, subsīdijām, projektu finansējumu, pozitīviem apsaimniekošanas piemēriem.

Aptaujā ir norādīts uz uzraudzības grupas dalībnieku nepietiekamo kompetenci un ieinteresētību DA plāna izstrādē. Lai iesaistītu DA plāna izvērtēšanā ne tikai uzraudzības grupai deleģētā darbinieka, bet visas institūcijas kompetenci, tiek piedāvāts uzraudzības grupas funkciju aizvietot ar institūciju atzinumu formātu.

Aptaujas dalībniekiem, vērtējot DA plānu noteikumos norādīto pasākumu izziņošanas un komunikācijas kanālu efektivitāti, par efektīvāko komunikācijas kanālu tiek uzskatītas publikācijas vietējos medijos (t.sk. laikrakstos, portālos, pašvaldības informatīvajos izdevumos), vēstule pa pastu katram ĪADT zemes īpašniekam un e-pasta

vēstule e-adresē katram ĪADT zemes īpašniekam. Par visneefektīvāko komunikācijas kanālu respondenti atzīst publikāciju laikrakstā "Latvijas Vēstnesis". Aptaujas dalībnieki uzsver individuālas un tiešas komunikācijas, kā arī līdzdarbošanās nepieciešamību, iesaka izmantot dažādus komunikācijas kanālus, kas sasniegtu pēc iespējas dažādas sociālās grupas. Tiek norādīts, ka komunikācijā vairāk jāuzsver ieguvumi no DA plāna izstrādes, jāriko tikšanās dabā vai tematiskas sanāksmes. Tiek atbalstīti arī attālināti DA plāna apspriešanas pasākumi, jo tādējādi ir iespējams iesaistīt vairāk ieinteresēto pušu pārstāvju. Atsevišķi respondenti norāda, ka informācija par DA plāna izstrādi pēc iespējas ilgāk ir jātur noslēpumā, lai nerosinātu zemes īpašniekus, piemēram, nocirst savā īpašumā esošo mežu, baidoties, ka tajā var atrast dabas vērtības.

Savukārt intervijās ar DA plānu izstrādes profesionāļiem un aptaujas dalībnieku komentāros uzsvērts, ka uzraudzības grupas darbā ir jāatceļ dažādas formālās procedūras, piemēram, parakstīšanās pēdējā uzraudzības grupas sanāksmē, kā arī sanāksmes resursu taupīšanas nolūkā var rīkot attālināti. Profesionāļi arī uzsver, ka komunikācija ar zemes īpašniekiem dažkārt aizņem ļoti daudz laika, ko nav iespējams paredzēt un ietāmēt DA plāna izstrādes cenu piedāvājumā, tomēr vietējo kopienu, iedzīvotāju un zemes īpašnieku iesaiste, ne tikai informēšana, ir ļoti svarīga. Ieteikts arī neparedzēt obligātu atsevišķu institūciju, piemēram, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras un LAD, dalību uzraudzības grupā, bet LVM būtu jāpiedalās uzraudzības grupas darbā ar tādiem pat nosacījumiem, kā citiem meža īpašniekiem un pārvaldītājiem. DA plāna kvalitātes uzlabošanai noderīga būtu arī dabas aizsardzības jomas profesionāļu (ekspertu) veidota pastāvīga konsultatīvā grupa, kas būtu kā palīgs DA plāna izstrādātājiem, lai risinātu sarežģītus sugu un biotopu aizsardzības jautājumus.

Lai arī uzraudzības grupas veidošana ir veids, kā iesaistīt valsts un pašvaldību institūcijas un sabiedrību DA plāna izstrādē, pastāvošā kārtība tomēr negarantē, ka iesaistītās institūcijas un sabiedrības pārstāvji sabiedriskās apspriešanas laikā nepauž cita veida viedokli (atšķirīgu no uzraudzības grupā paustā) par jau izstrādātu DA plānu, kā arī pašreizējā kārtība pagarina DA plāna izstrādes termiņus. Juridiskajā izvērtējumā norādīts, ka ar ieinteresēto pušu iesaistīšanu sasniedzamo mērķi –, kas ir gan informēšana, gan līdzdalība tādu lēmumu pieņemšanā, kas skar dažādas intereses, – iespējams nodrošināt arī citiem līdzekļiem, kas jau pastāv ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanas procedūrās. Pirmkārt, ir iespējams izraudzīties arī citus mērķētus mehānismus, kā definēt ieinteresētās puses, ar ko obligāti nepieciešams konsultēties. Otrkārt, DA plāna izstrādē jau pastāv arī citas efektīvas, vienlaikus caurskatāmas un demokrātiskas viedokļu uzklaušanās un vērtēšanas formas, piemēram, sabiedriskā apspriešana.

Plānu noteikumu grozījumos, kas stājās spēkā 2022. gada 25. martā šī ziņojuma sagatavošanas laikā, ir paredzēti risinājumi atsevišķām iepriekš minētajām problēmām. Piemēram, uzraudzības grupa ir pārsaukta par konsultatīvo grupu un ir paredzēts, ka konsultatīvā grupa nevis pieņem lēmumus, bet gan izskata jautājumus un sniedz viedokli. 18. punktā ir paredzēti grozījumi konsultatīvās grupas sastāvā, nosakot, ka konsultatīvajā grupā iekļauj nevis vienu pārstāvi, bet gan vismaz vienu pārstāvi no katras norādītās institūcijas, kā arī no institūciju saraksta ir svītrotas valsts aģentūra "Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra". 19. punktā paredzēts, ka citu institūciju un

zemes īpašnieku pārstāvjus DAP nevis var iekļaut konsultatīvajā grupā, bet gan iekļauj tajā. Paredzēts dzēst nosacījumu par to, ka uzraudzības grupas locekļiem ir jāparaksta noslēguma protokols, kurā tiek apliecināta DA plāna izstrādes atbilstība Plānu noteikumiem. Noteikumu projektā ir paredzēta iespēja organizēt neklātienes formas (attālinātas) sanāksmes.

3.2. Piedāvātie risinājumi

Bez jau minētajiem grozījumiem DA plānu izstrādes procedūrā, ieteicami arī citi. Piemēram, svītrojot dažkārt neizpildāmo prasību organizēt sabiedrisko apspriešanu viena mēneša laikā pēc uzraudzības (konsultatīvās) grupas sanāksmes vai organizēt pēdējo uzraudzības grupas sanākumi divu nedēļu laikā pēc pašvaldības atzinuma saņemšanas. Saglabājami sanāksmju izziņošanas termiņi.

Nepieciešams izskatīt arī būtiskākus grozījumus DA plānu izstrādes procesā. Ir iespējams atteikties no konsultatīvās (uzraudzības) grupas veidošanas, saglabājot zemes īpašnieku un sabiedrības informēšanu par plāna izstrādi un sabiedriskās apspriešanas procedūru. Iestāžu un dabas aizsardzības jomas profesionāļu iesaisti lēmumu pieņemšanas procedūrā var risināt, vai nu izveidojot konsultatīvu profesionāļu diskusiju platformu, kas palīdzētu risināt sarežģītākos jautājumus, kas saistīti ar sugu un biotopu aizsardzības nodrošināšanu, vai arī izmantojot procedūras, kas noteiktas IVN. Būtiskākā atšķirība no pašreizējās DA plāna izstrādes procedūras tādā gadījumā būtu DAP noteiktu institūciju, ar kurām nepieciešama plāna risinājumu saskaņošana, nosacījumu izvirzīšana plāna izstrādei, konsultēšanās ar minētajām institūcijām un atzinumu saņemšana. Tādējādi vides nozarē būtu vienota sabiedriskās apspriešanas procedūra, kas būtu labāk saprotama gan iedzīvotājiem, gan vieglāk izpildāma institūcijām. Mazinot formālo sabiedrības iesaistīšanas pasākumu apjomu, būtiski ir rīkot dažādas tikšanās un tematiskās sanāksmes, jo sevišķi dabā, ĪADT plānošanā iesaistot zemes īpašniekus, vietējos iedzīvotājus, pašvaldības teritorijas plānotājus.

Ja tiek paredzēta Pārvaldības plāna izstrāde, tad jānosaka sabiedrības iesaistes pakāpe arī šī plāna izstrādē. Pārvaldības plānam vajadzētu būt beztermiņa dokumentam, kas pēc nepieciešamības tiek aktualizēts. Pārvaldības plānus var pārskatīt un aktualizēt vismaz reizi 6 gados, sagatavojot BD 17. panta ziņojumu EK, vai arī – lai vienmērīgāk sadalītu darba apjomu – plānu aktualizāciju veikt pakāpeniski laika posmā starp diviem ziņojumiem. Pārvaldības plāna apstiprināšanai vajadzētu būt pēc iespējas vienkāršai, jo tas ir zinātniski pamatots ekspertu sagatavots dokuments sugu un biotopu aizsardzībai, tajā netiek plānota sociālā un ekonomiskā sfēra. Tomēr ir nepieciešama sabiedrības informēšana par izstrādātajiem vai aktualizētajiem Pārvaldības plāniem, skaidrojot to risinājumus, uzklusot sabiedrības viedokli un ņemot to vērā pie nākamās Pārvaldības plāna aktualizācijas.

Pārvaldības plānam, ja konkrētajā ĪADT ir nepieciešamas aktīvas rīcības, var pievienot rīcības plānu, kurā tiek plānoti konkrētie pasākumi, to veicēji, pieejamais finansējums. Rīcības plāns jo sevišķi ir nepieciešams, ja plānotie pasākumi ir ārpus plaši pieejamām atbalsta programmām, piemēram, bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai zālājos. Rīcības plāns ir jāapspriež ar zemes īpašniekiem un lietotājiem, uz

kuriem attiecas tajā plānotās rīcības. Apspriešana ir iespējama, vai nu sazinoties un konsultējoties ar katru zemes īpašnieku vai lietotāju, vai arī izziņojot rīcības plāna sabiedrisku apspriešanu. Jebkurā no šiem gadījumiem uz katra zemes īpašnieka vai lietotāja deklarēto vai nekustamā īpašuma kadastra sistēmā reģistrēto adresi, vai arī uz e-pasta adresi, ja tā ir pieejama, ir jānosūta informācija par sagatavoto rīcības plānu un iespējām izteikt savu viedokli. Saņemtie viedokļi ir jāizvērtē un jāņem vērā rīcības plāna gala redakcijas sagatavošanā. Rīcības plāna grozīšanai ir nepieciešama saskaņošana ar tiem zemes īpašniekiem vai lietotājiem, kurus skar plānotie grozījumi. Rīcības plāna grozīšanas pamatojums ir gan Pārvaldības plāna aktualizācija, gan arī izmaiņas sociāli ekonomiskajā situācijā vai izmaiņas normatīvajos aktos un pieejamajā finansējumā.

Lai uzlabotu komunikāciju ar sabiedrību un nodrošinātu labāku informācijas pieejamību, vēlams izveidot vienotu vietni, kur pieejama visa informācija par plānotajām un notikušajām sanāksmēm, plāna redakcijas un citi materiāli. Vēlams arī visiem DA plāna izstrādē iesaistītajiem pieejama interaktīva karte ar aktuālajiem plāna risinājumiem. Vienlaikus jā saglabā arī iespēja iepazīties ar DA plāna materiāliem izdrukas formātā. Minēto informācijas platformu var izvietot DAP mājaslapā un/vai Ozola portālā. Izskatāma arī iespēja TAPIS sistēmā ievietot informāciju ne tikai par teritorijas plānojumiem, bet arī par DA plāniem.

4. DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNA TIESISKAIS STATUSS UN PLĀNA IEVIEŠANA

ĪADT likuma 18. panta otrajā daļā ir noteikts, ka DA plānu apstiprina atbildīgais ministrs – vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs. Savukārt minētā likuma 18. panta ceturtajā daļā ir noteikts, ka DA plānam ir ieteikuma raksturs un ka DA plānā ietvertu informāciju var izmantot, izstrādājot ĪADT IAIN, kā arī teritorijas attīstības plānošanas dokumentus un apsaimniekojot ĪADT.

ĪADT likuma 17. panta pirmā daļa nosaka, ka ĪADT var izstrādāt IAIN, ņemot vērā konkrētās ĪADT īpatnības un tās izveidošanas un aizsardzības mērķus un uzdevumus. IAIN reglamentē MK, tajos noteic pieļaujamo un aizliegtu darbību veidus konkrētajā ĪADT. IAIN var noteikt arī iedalījumu funkcionālajās zonās, ja tas ir nepieciešams. IAIN saskaņošanas procedūra tiek organizēta, izmantojot Valsts kancelejas Tiesību aktu projektu publisko portālu.

Savukārt ĪADT likuma II nodaļā ir aprakstīta kārtība, kādā tiek izveidota jauna ĪADT vai arī veiktas izmaiņas tās robežās, zonējumā vai kategorijā, kādi dokumenti ir sagatavojami, kādi dokumenti ir jāņem vērā (pašvaldības atzinums) un kādas institūcijas un personas par to ir jāinformē.

4.1. Konstatētās problēmas saistībā ar DA plāna tiesisko statusu un IAIN izdošanu

Atbilstoši pastāvošajam tiesiskajam regulējumam nepastāv tieša saikne starp DA plānu un IAIN. DA plāna esamība juridiski nav obligāts priekšnoteikums IAIN sagatavošanai un apstiprināšanai. Lai gan DA plānā ietvertā informācija un tajā iekļautais IAIN projekts (gadījumā, ja DA plāna uzraudzības grupa vienojas par to, ka ir nepieciešams izstrādāt IAIN) kalpo kā viens no informācijas avotiem IAIN projekta, kas tiek nodots saskaņošanai ar citām institūcijām, sagatavošanai, tomēr DA plāna izstrādes gaitā sagatavotais un ar visām uzraudzības grupā ietilpstošajām institūcijām saskaņotais IAIN projekts var būtiski atšķirties no tā IAIN projekta, kuru VARAM sagatavo virzīšanai uz MK. Institūcijas, t. sk. pašvaldības, normatīvā akta saskaņošanas procesā var izteikt jaunus iebildumus, kas atšķiras no tiem, kas tika izteikti DA plāna izstrādes gaitā.

Būtībā pastāv divi secīgi un viens no otra neatkarīgi IAIN noteikumu projekta apspriešanas procesi – DA plāna izstrādes laikā un MK noteikumu saskaņošanas laikā – , kas būtiski paildzina IAIN saskaņošanas un spēkā stāšanās laiku, kurā netiek nodrošināta nepieciešamā dabas vērtību aizsardzība.

Aptaujā uz jautājumu, kā mazināt birokrātisko slogu un novērst dubultu IAIN apspriešanas procesu, respondenti lielāku atbalstu izsaka variantiem, ka IAIN projekta apspriešana notiek DA plāna izstrādes laikā vai arī funkcionālais zonējums, ĪADT atļautās un aizliegtās darbības tiek apstiprinātas kopā ar DA plānu. Respondentu ieskatā

nebūtu vēlams DA plānā tikai norādīt uz negatīvajām ietekmēm, kas jānovērš, izdodot IAIN, bet pašus IAIN apspriest ārpus DA plāna izstrādes procedūras.

Izvērtējot vairākus scenārijus DA plāna tiesiski saistoša satura noteikšanai, atsakoties no IAIN izstrādes, par piemērotākajiem atzīstami:

- 1) apstiprināt DA plānu kā MK noteikumus,
- 2) apstiprināt DA plānu kā vispārīgo administratīvo aktu.

4.2. Konstatētās problēmas ar apsaimniekošanas pasākumu ieviešanu

Aptauju rezultātos un intervijās uzsvērts, ka svarīgāka par DA plāna izstrādi ir tā ieviešana. Tomēr DA plāna ieviešana šobrīd nav tieši saistīta ar plāna izstrādi, kā arī pasākumu ieviešana ir brīvprātīga.

Ar DA plāna apstiprināšanu beidzas gan DA plāna izstrādātāja, gan uzraudzības (konsultatīvās) grupas funkcijas. Par DA plāna ieviešanas veicināšanu un koordinēšanu ir atbildīga DAP⁷. Apsaimniekošanas pasākumu ieviešanu DAP pilnvērtīgi var organizēt tikai VARAM pārraudzībā esošajās zemēs, kas pārsvarā ir nacionālie parki, dabas rezervāti un publiskie ūdeņi dabas rezervātos, dabas liegumos un nacionālajos parkos⁸. Savukārt pašvaldības var organizēt pasākumu ieviešanu savā īpašumā esošajās zemēs, bet pašvaldībai nav pietiekami daudz resursu DA plānu īstenošanai – dabas resursu nodokļa ieņēmumi pārsvarā tiek novirzīti dažādu vides problēmu risināšanai.

DA plānam ir ieteikuma raksturs, līdz ar to DA plānā paredzētie pasākumi ir tikai kā iespēja, un DA plāns kalpo kā pamatojums finanšu resursu piesaistei, bet DA plānā norādītajiem izpildītājiem nav pienākuma īstenot DA plānā paredzēto. Nav arī pietiekami daudz tādu programmu, jo sevišķi privātajiem zemes īpašniekiem, kurās pieteikt DA plānā paredzēto pasākumu īstenošanu.

Šobrīd Latvijā pastāvošais tiesiskais regulējums nenodrošina aktīvu sugu dzīvotņu un biotopu apsaimniekošanas pasākumu izpildi, kas noteikts kā dalībvalsts pienākums BD 6. panta 1. punktā. DA plānam ir ieteikuma raksturs, plānā noteiktie pasākumi ir brīvprātīgi. Arī IAIN netiek iekļauti obligāti veicami apsaimniekošanas pasākumi, jo ĪADT likuma 17. pants paredz, ka IAIN tikai “reglamentē pieļaujamo un aizliegto darbību veidus šajā teritorijā, kā arī, ja nepieciešams, tās iedalījumu funkcionālajās zonās”.

Tā kā DA plānam ir tikai ieteikuma raksturs, tad DA plāna izstrādes laikā konstatēto īpaši aizsargājamo biotopu saglabāšana līdz jaunu IAIN izdošanai vai esošo IAIN grozīšanai ir brīvprātīga. Praksē nereti no DA plāna apstiprināšanas līdz IAIN

⁷ MK 2009. gada 2. jūnija noteikumu Nr. 507 “Dabas aizsardzības pārvaldes nolikums” 3.1. apakšpunkts

⁸ Zemes pārvaldības likuma 15. panta pirmā daļa

apstiprināšanai pāriet viens vai vairāki gadi, kuru laikā, piemēram, mežaudzes nociršana aizsargājamā meža biotopā galvenajā cirtē ir legāla, ja esošie IAIN to neaizliedz.

4.3. Citu valstu piemēri

Turpmāk apskatīti daži piemēri no citu valstu pieredzes par to, kāds ir DA plānu vai līdzīgu dokumentu tiesiskais statuss šajās valstīs, kas tiek ietverts IAIN un kā tiek īstenota DA plānu ieviešana, kas varētu noderēt kā paraugs Latvijas ĪADT plānošanas sistēmas pilnveidošanai.

Igaunijas piemērs

Igaunijā apsaimniekošanas plānu apstiprina Vides pārvaldes direktors, paziņojumu par plāna apstiprināšanu publicējot iestādes mājaslapā 10 dienu laikā. Kontroli pār plānu izstrādi nodrošina Vides ministrija.

Igaunijā IAIN kā valdības noteikumi tiek izdoti jau pirms apsaimniekošanas plāna izstrādes. Zemes īpašnieks vai lietotājs jautājumos, kas skar viņa tiesības un pienākumus attiecībā uz nekustamā īpašuma izmantošanu vai atsavināšanu, tos var apstrīdēt administratīvajā tiesā. IAIN ir noteikts:

- 1) teritorijas aizsardzības mērķis (biotopu veidi un sugas);
- 2) atsauce uz Dabas aizsardzības likumu, kura prasības ir spēkā kopā ar šajos noteikumos noteiktajām specifiskajām prasībām;
- 3) robežas un zonējums (atsauce uz digitālu karti);
- 4) teritorijas pārvaldītājs;
- 5) atļautās un aizliegtās darbības apmeklētājiem visā teritorijā un katrā zonā: uzturēšanās, teltis un uguns kuri, transportlīdzekļi, medības;
- 6) bez Vides pārvaldes atļaujas aizliegtās darbības zemes izmantošanā – visā teritorijā un katrā zonā;
- 7) nepieciešamie (obligātie) apsaimniekošanas pasākumi katrā zonā⁹.

Jāuzsver, ka Igaunijas ĪADT IAIN tiek iekļautas ne tikai aizliegtās, bet arī atļautās darbības, kā arī norādīta par apsaimniekošanu atbildīgā institūcija un galvenie apsaimniekošanas pasākumi.

DA plānā ir paredzēts apsaimniekošanas pasākumu ieviešanas monitorings, vērtējot pasākumu ieviešanu gan beidzoties DA plāna termiņam, gan arī vidējā termiņā.

Īrijas piemērs

Īrijā pēdējā desmitgadē tiek izstrādāti un ieviesti *Natura 2000* teritoriju plāni, kuru galvenā sastāvdaļa ir CO. Tiem nav gala termiņa, bet tiek aktualizēti pēc

⁹ [Haavakannu looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri–Riigi Teataja](#)

nepieciešamības. Plānu apstiprina atbildīgās institūcijas vadītājs un tas darbojas kā “ceļa karte” pasākumu ieviešanai un to efektivitātes novērtēšanai.¹⁰

Francijas piemērs

Francijā plānu (DOCOB) pasākumu ieviešana tiek organizēta, izmantojot līgumiskus un brīvprātīgus instrumentus (līgumi un hartas). Līdz ar to plānos galvenokārt tiek iekļauti tādi pasākumi, kurus var veikt viens ieviesējs un kuriem ir pieejams valsts finansējums. Francijas sistēmas trūkums ir tas, ka apsaimniekošanas plāni, kas tiek izstrādāti lokālā līmenī, nevar atrisināt sarežģītas problēmas, piemēram, slāpekļa uzkrāšanos ekosistēmās. Lēmumu pieņēmēji apsaimniekošanas plānos nevēlas ieviest ierobežojumus, lai novērstu aizsargājamo biotopu turpmāku stāvokļa pasliktināšanos, jo sevišķi, ja tam nav pieejams finansējums¹¹.

Čehijas piemērs

Čehijas SDO plāni, kas tiek izstrādāti *Natura 2000* teritorijām, nav juridiski saistoši ne zemes īpašniekiem, ne institūcijām, tomēr tie tiek ņemti vērā, izstrādājot meža apsaimniekošanas plānus, tie kalpo kā pamatojums dabas saglabāšanas pasākumiem – gan aprobežojumiem, gan aktīviem apsaimniekošanas pasākumiem. Plānā paredzētās darbības ir arī viens no nosacījums finanšu līdzekļu piesaistei konkrētiem apsaimniekošanas pasākumiem.

SDO plānam tiek veikta sabiedriskā apspriešana, tas tiek apstiprināts, to publicējot speciālā datu bāzē.

Somijas piemērs

Somijā lielākā daļa no ĪADT atrodas uz valstij piederošas zemes un tās pārvalda valsts uzņēmuma *Metsähallitus* nodaļa *Parks & Wildlife Finland*, kas arī veic plānu pasākumu ieviešanu. Ekonomiskās attīstības, transporta un vides biroji koordinē *Natura 2000* apsaimniekošanu uz privātām zemēm. Apsaimniekošanas pasākumu veikšanai ar zemes īpašniekiem tiek slēgti līgumi.

4.4. Piedāvātie risinājumi

DA plānu tiesiskais statuss un IAIN izstrāde un ieviešana

Viens no risinājumiem ir sadalīt DA plānā ietvertu informāciju divās daļās pēc principa, kuriem no plāna risinājumiem ir jābūt juridiski saistošiem. Juridiski saistošai jābūt daļai par teritorijas izveidošanas un, iespējams, arī aizsardzības mērķiem, par

¹⁰ National Parks & Wildlife Service: Conservation Objectives, <https://www.npws.ie/protected-sites/conservation-management-planning/conservation-objectives>

¹¹ Irene Bouwmaa, Raoul Beunenb, Duncan Liefferinkc. *Natura 2000 management plans in France and the Netherlands: Carrots, sticks, sermons and different problems*. *Journal for Nature Conservation* 46 (2018) 56-65

izmantošanas un aizsardzības kārtību un par obligātajiem aizsardzības pasākumiem. Minētās sadaļas var apstiprināt ar vispārīgo administratīvo aktu vai arī iekļaut teritorijas IAIN, bet to sagatavošana un sabiedriska apspriešana, ja tāda nepieciešama, var tikt organizēta ne tikai DA plāna izstrādes gaitā, bet arī citā procesā, piemēram, sugu un biotopu aizsardzības plānu vai citu uz visu Latviju attiecināmu stratēģisku plānu izstrādes procesā. Ja IAIN projekts tiek izstrādāts DA plāna ietvaros, tad IAIN izvērtēšanā būtu vēlams pieaicināt arī VARAM (virza šos noteikumus apstiprināšanai MK) un Zemkopības ministrijas (atbildīgā ministrija par lauksaimniecības resursu, piekrastes, meža, medību resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu) pārstāvjus.

Otrs variants ir saglabāt pašreizējo sistēmu ar Vispārējiem noteikumiem un IAIN, tikai sadarbībā ar projekta A.3 aktivitāti veicot tajā būtiskus uzlabojumus, kas atvieglotu un paātrinātu IAIN sagatavošanu un apstiprināšanu. Šim nolūkam ir jāpārskata pašreizējie Vispārējie noteikumi un IAIN, pēc iespējas unificējot nosacījumus viena nosaukuma ĪADT kategorijās un funkcionālajās zonās, kā arī jāpagatavo IAIN iekļaujamo nosacījumu katalogs, iekļaujot arī obligātos apsaimniekošanas pasākumus. Tādā gadījumā IAIN būtu jāiekļauj tikai funkcionālais zonējums ar atsauci uz Vispārējiem noteikumiem, kā arī jāpievieno atsevišķi nosacījumi no kataloga, kas nepieciešami konkrētajā ĪADT. Piemēram, visās ĪADT, kas ir dabas liegumi vai kuros ir dabas lieguma zona, būtu aizliegta pārvietošanās pa virszemes ūdensobjektiem ar kuģošanas un citiem peldošiem līdzekļiem, kuru mehāniskā dzinēja vai motora jauda pārsniedz 3,7 kW, bet konkrētā ĪADT var noteikt konkrētas ūdenstilpes, kurās vispār aizliegts izmantot motorizētu peldošu līdzekli. Tādā gadījumā normatīvo aktu sistēma būtu labāk saprotama, kā arī būtu vieglāk veikt izmaiņas, kas nepieciešamas visās ĪADT, negrozot visus IAIN, bet tikai Vispārējos noteikumus.

Lai vienkopus būtu atrodamā visa informācija, kas attiecas uz konkrētās teritorijas ģeotelpisko informāciju, būtu ieteicams apvienot normatīvo aktu, kas nosaka ĪADT robežas, ar normatīvo aktu, kas nosaka tās funkcionālo zonējumu. Pastāv arī iespēja ĪADT likumā noteikt, ka ĪADT robežas un funkcionālais zonējums tiek attēlots Ozolā, neizdodot speciālu normatīvo aktu.

Kas attiecas uz dabas vērtību aizsardzību no brīža, kad tās tiek konstatētas un tiek pieņemts lēmums tās aizsargāt, līdz brīdim, kad dabas vērtībām tiek piešķirta juridiska aizsardzība, iespējami vairāki risinājumi. Sugu aizsardzību jau šobrīd nosaka Sugu un biotopu aizsardzības likuma 11. un 12. pants, kā arī ir iespēja noteikt mikroliegumus. Savukārt biotopu aizsardzībai ir nepieciešams paredzēt iespēju DAP pieņemt individuālus lēmumus (administratīvais akts) par pagaidu (līdz vienam gadam) aizsardzības pasākumiem, paredzot zemes īpašniekam iespēju saņemt kompensāciju, kas ir atbilstoša tai, kas noteikta par tādu pat aprobežojumu, kas noteikts normatīvajos aktos.

Apsaimniekošanas pasākumu ieviešana

Jau izstrādājot DA plānu, ir svarīgi domāt arī par tā pasākumu ieviešanu un par to, kā zemes īpašnieki tiks motivēti ieviest apsaimniekošanas pasākumus, kā tiks uzraudzīta gan pasākumu ieviešana, gan arī pasākumu efektivitāte sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības stāvokļa nodrošināšanā. Atskaites punkts tam, vai apsaimniekošana ir efektīva, ir CO sasniegšana vai arī tuvošanās CO sasniegšanai.

Svarīgi ieviest principu, ka nauda seko plānam – pēc DA plāna apstiprināšanas zemes īpašniekiem ir pieejams finansējums pasākumu ieviešanai vai arī kompensācijas par neiejaukšanās režīma ievērošanu. Šajā jomā ir nepieciešama sadarbība ar projekta aktivitāti C.4 *Motivējošu mehānismu izstrāde bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai privātajās zemēs*, kuras ietvaros paredzēta gan brīvprātīgu mehānismu ieviešana, gan nacionāla līmeņa kompensāciju modeļa un uzņēmējdarbības iniciatīvu atbalsta mehānismu izstrāde. Sevišķi svarīgi ir izstrādāt efektīvu kompensāciju modeli tādā gadījumā, ja tiek ieviesti obligātie apsaimniekošanas pasākumi.

Obligāto pasākumu ieviešanai ir būtisks ne tikai finansējums, bet arī, piemēram, zālāju apsaimniekošanas tehnikas vai lopu nodrošinājums, ja zemes īpašniekam pašam nav tādu iespēju. Obligātā pasākuma ieviešanu zemes īpašnieks var vai nu veikt pats vai arī savlaicīgi to piesakot, piemēram, DAP, kas, pamatojoties uz ar zemes īpašnieku noslēgtu līgumu, nākamajā gadā organizē apsaimniekošanu. Savukārt DAP konkursa kārtībā izvēlēts pasākuma veicējs kā apsaimniekotājs var pieteikties arī atbalsta maksājuma saņemšanai, ja tāds ir paredzēts. Šādas kārtības ieviešanai ir nepieciešama atbilstoša DAP kapacitāte un papildu finansējums.

Sagatavojot Pārvaldības plāna ģeodatubāzes struktūru, jāparedz atribūts – apsaimniekošanas pasākuma izpilde, reģistrējot to katru gadu. Informācija iegūstama gan no LAD par zālāju apsaimniekošanu, gan no dažādiem citiem pasākumu veicējiem. Projektu īstenošanas prasībās jāparedz, ka visos projektos, kas tiek finansēti no valsts budžeta vai ES fondu līdzekļiem, DAP tiek iesniegta informācija par pasākuma veikšanu. DA plāna ieviešanas monitorings detalizēti izstrādājams C.2 aktivitātes laikā, sagatavojot rekomendācijas apsaimniekošanas plānu ieviešanas monitoringam (jūdzakmens līdz 2022. gada 30. jūnijam). Rekomendācijas paredzēts pārskatīt pēc testa plānu izstrādes un testēšanas rezultātu apkopošanas un izvērtēšanas (jūdzakmens līdz 2026. gada 30. jūnijam).

Ja tiek saglabāta DA plāna izstrādes konsultatīvā grupa (līdz 2022. gada 25. martam – uzraudzības grupa), tad tā varētu darboties arī pēc plāna apstiprināšanas, uzraugot pasākumu ieviešanu. Nepieciešama labāka galveno pasākumu ieviešanu un ieviešanu koordinātoru – DAP, LVM, LAD, pašvaldību – sadarbība datu un informācijas apmaiņas jomā, nepieciešamības gadījumā veidojot speciālu sadarbības platformu konkrētu ĪADT apsaimniekošanai.

DA plāna pārskatīšana un aktualizēšana

Plānu noteikumu grozījumos, kas stājās spēkā 2022. gada 25. martā šī ziņojuma sagatavošanas laikā, ir paredzētas izmaiņas DA plāna pārskatīšanas kārtībā. Ja paredzētie DA plāna grozījumi attiecas uz apsaimniekošanas pasākumiem, tad, pamatojoties uz apsaimniekošanas pasākumu aprakstu, kas sagatavots atbilstoši Plānu noteikumu 9.5.2. apakšpunkta prasībām, eksperta atzinumu un rakstveida saskaņojumu ar zemes īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem, DAP pieņem lēmumu par DA plāna apsaimniekošanas pasākumu grozījumiem, kuru nosūta VARAM un kuru VARAM apstiprina vai noraida.

Pārvaldības plāna aktualizēšana, ja tiek paredzēts, ka to apstiprina DAP ģenerāldirektors vai cita DAP amatpersona, varētu būt vēl vienkāršāka. **Joprojām jā saglabā prasība, ka plāna grozījumiem jā balstās uz eksperta atzinumu un vispusīgu izvērtējumu, iesaistoties DAP speciālistam (iem), kurā izvērtēta līdzšinējā apsaimniekošana un sugas vai biotopa, kura aizsardzībai nepieciešams apsaimniekošanas pasākums, stāvokļa izmaiņām. Grozījumiem ir jābūt saskaņotiem ar zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju. Turklāt zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs var iebilst pret pasākuma veikšanas veidu vai paņēmieniem, bet nevar noraidīt pasākumu, ja tas ir zinātnieki pamatots. Mērķis ir panākt to, ka sugu dzīvotņu un biotopu apsaimniekošanas plānošana ir nepārtraukts process, kurā tiek vērtēta apsaimniekošanas pasākumu efektivitāte un sugu un biotopu stāvoklis, atbilstoši šim vērtējumam pēc nepieciešamības koriģējot apsaimniekošanas pasākumus.**

DA plāna aktualizēšanai, ja tā nepieciešama sadaļās, kas tiek izstrādātās papildus Pārvaldības plānā noteiktajam apjomam, nepieciešama šo sadaļu pārskatīšana atsevišķa pētījuma vai plānojuma ietvaros, piemēram, izstrādājot ĪADT dabas tūrisma attīstības stratēģiju. Vienlaikus jāvērtē minēto grozījumu iespējamā ietekme uz citām DA plāna sadaļām.

5. KOPSAVILKUMS

3. tabula. Iespējamo risinājumu izvērtējums

Nr. p. k.	Piedāvātais risinājums	Vai piedāvātais risinājums padarīs plāna izstrādi		
		ātrāku	lētāku	efektīvāku
1.	Pārvaldības plāna ieviešana	Vienkārša sabiedrības informēšanas procedūra Vajadzīgs rīcības plāns Pārvaldības plāna ieviešanai, lai pasākumus saskaņotu ar zemes īpašniekiem	Mazāks apjoms, tiek izmantota iepriekš iegūta informācija. Nepieciešama laba pētījumu koordinācija un monitoringa īstenošana, papildu finansējums monitoringam	Plāns ar galvenajām sadaļām sagatavots visām Natura 2000 teritorijām
2.	DA plāna saturu, izņemot obligāto daļu, kas ir Pārvaldības plāns, nosaka DAP darba uzdevumā	Koncentrēšanās uz konkrētajai teritorijai nepieciešamajiem uzdevumiem	Koncentrēšanās uz konkrētajai teritorijai nepieciešamajiem uzdevumiem	Koncentrēšanās uz konkrētajai teritorijai nepieciešamajiem uzdevumiem
3.	Samazināta apraksta daļa, plānā norādot tikai galvenos ĪADT raksturlielumus	Nav jātērē laiks detalizētam aprakstam Ja ĪADT nekad nav ticis izstrādāts DA plāns, tad nebūs pieejams detalizēts teritorijas apraksts	Nav jātērē resursi apraksta sagatavošanai	Plāna izstrādei atvēlētos līdzekļus var novirzīt uz galvenā mērķa sasniegšanu

Nr. p. k.	Piedāvātais risinājums	Vai piedāvātais risinājums padarīs plāna izstrādi		
		ātrāku	lētāku	efektīvāku
4.	Pārvaldības plāns tiek izstrādāts datubāzes formā atbilstoši vadlīnijām	Nav jātērē laiks gariem aprakstiem, ir skaidrs, kas katrā informācijas laukā jānorāda	Plāna izstrāde ir vairāk standartizēta Plānā mazāk informācijas par teritoriju, kas būtu saistoša parastam lasītājam	Plāns tiek virzīts uz galvenā mērķa sasniegšanu
5.	Tiek precizēts, kādi mērķi plānā jānorāda – izveidošanas un aizsardzības, nevis apsaimniekošanas	Gadījumā, ja CO ir jau noteikti projekta A.1 un A.2 aktivitātēs CO noteikšana ir papildu uzdevums	Gadījumā, ja CO ir jau noteikti projekta A.1 un A.2 aktivitātēs CO noteikšana ir papildu uzdevums	Plāns tiek virzīts uz konkrētu un izmērāmu mērķi, iespējams vērtēt plāna efektivitāti, ja tas tiek īstenots
6.	Plāns tiek balstīts uz jau pieejamo informāciju par sugām un biotopiem	Nav jātērē laiks pētījumiem Pētījumi un inventarizācijas ir jāveic citā procesā	Nav jātērē finansējums pētījumiem Pētījumi un inventarizācijas ir jāveic citā procesā	Var nebūt pieejama visa nepieciešamā informācija
7.	Plāni tiek regulāri aktualizēti vienotā procesā ar ziņojumu EK sagatavošanu	Ātrāka katra plāna aktualizācija, jo nav jāstrādā no jauna Jāpārskata lielāks skaits plānu, tas jādara biežāk	Lētāka katra plāna aktualizācija, jo nav jāstrādā no jauna Jāpārskata lielāks skaits plānu, tas jādara biežāk	Ir vienota plānu izstrādes, ieviešanas un aktualizācijas sistēma, kurā sniedz informāciju par Natura 2000 tīkla efektivitāti
8.	Rīcības plāna izstrāde, ja nepieciešamas aktīvas apsaimniekošanas darbības	Rīcības plānu nestrādā, ja vajadzīga neiejaukšanās	Rīcības plānu nestrādā, ja vajadzīga neiejaukšanās	Rīcību daļa tiek atsevišķi izcelta, tajā var veikt grozījumus, ja uz to norāda monitoringa dati

Nr. p. k.	Piedāvātais risinājums	Vai piedāvātais risinājums padarīs plāna izstrādi		
		ātrāku	lētāku	efektīvāku
9.	Atteikšanās no konsultatīvās (uzraudzības) grupas, izstrādājot jaunu procedūru DA plāna izstrādei pēc IVN procedūras parauga	Mazāk birokrātisku procedūru Vajadzīgas konsultatīvas sanāksmes par konkrētiem jautājumiem	Mazāk birokrātisku procedūru Vajadzīgas konsultatīvas sanāksmes par konkrētiem jautājumiem	Iespēja vērtēt DA plānu institūcijai, nevis vienam cilvēkam Vienota procedūra vides un dabas nozares plānu apspriešanai
9. ¹	Konsultatīvās (uzraudzības) grupas pārveidošana par diskusiju platformu, iesaistot jomas profesionāļus	Konsultatīvā grupa ir atbalsts plāna izstrādātājiem	Konsultatīvā grupa ir atbalsts plāna izstrādātājiem	Konsultatīvā grupa ir atbalsts plāna izstrādātājiem
10.	Noteikta speciāla procedūra Pārvaldības plānu un rīcības plānu izstrādei, sabiedrības iesaistei un plāna apstiprināšanai, kā arī sabiedrības iesaistei DA plānu izstrādē līdzīgi kā IVN procesā	Ātrāka procedūra, sabiedrības iesaiste mērķētāka, vienkāršāka apstiprināšana	Mazāk formālas sabiedrības iesaistes un citu birokrātisku procedūru	Pateicoties koncentrētākam saturam un procedūrai, iespēja sagatavot aktuālus plānus lielākam skaitam ĪADT
11.	Izveidota vienota informācijas platforma, kur iespējams iegūt informāciju par visiem izstrādē esošajiem plāniem	Ātrāk pieejama informācija	Mazāk darba jāpatērē informācijas publicēšanai	Sabiedrība un institūcijas var labāk iepazīties ar plāna risinājumiem un tos izvērtēt

Nr. p. k.	Piedāvātais risinājums	Vai piedāvātais risinājums padarīs plāna izstrādi		
		ātrāku	lētāku	efektīvāku
12.	DA plāns vai tā daļa kļūst juridiski saistoša, apstiprinot to kā MK noteikumus vai kā vispārīgo administratīvo aktu	Tiesiskais regulējums stājas spēkā tūlīt pēc DA plāna apstiprināšanas, nav nepieciešams laiks IAIN saskaņošanai	VARAM nav jāstrādā pie IAIN Sarežģītāka DA plāna apstiprināšana, vispārīgā administratīvā akta gadījumā iespējama apstrīdēšana tiesā	DA plānam ir lielāks svars dabas aizsardzības sistēmā
13.	Pilnveidota un unificēta Vispārējo noteikumu un IAIN sistēma, sagatavojot nosacījumu katalogu	Vienkāršāka IAIN projekta izstrāde	Vienkāršāka IAIN projekta izstrāde	Sabiedrībai labāk saprotami ĪADT noteikumi Vienkāršāk grozāmi nosacījumi, kas attiecas uz visām ĪADT
14.	Noteikta dabas vērtību pagaidu aizsardzība no brīža, kad tās tiek konstatētas	Netiek lieki patērēts laiks tādu ĪADT veidošanai, kuru veidošanas laikā dabas vērtības tiek iznīcinātas Nepieciešama papildu administratīvo aktu izdošana	Netiek lieki patērēti resursi ĪADT veidošanai, kur veidošanas laikā dabas vērtības tiek iznīcinātas DAP papildu kapacitāte administratīvo aktu sagatavošanai	Dabas vērtības netiek iznīcinātas IAIN saskaņošanas laikā
15.	Plānošana, rīcību ieviešana un plāna aktualizācija ir vienots un savstarpēji saistīts process	Vienkāršāka plāna aktualizācija	Vienkāršāka plāna aktualizācija	Mērķtiecīga sugu dzīvotņu un biotopu apsaimniekošana

6. IETEIKUMI JAUNAJAM PLĀNU IETVARAM

Pamatojoties uz projekta A.4 aktivitātes rezultātiem, galvenie uzdevumi jaunā DA plānu ietvara izstrādē, kas sagatavojams un testējams projekta C.2 aktivitātē, ir sekojoši:

1. Sagatavot Pārvaldības plāna izstrādes vadlīnijas:

1.1. Pārvaldības plānā iekļaujamās tabulas (informācijas slāņi) un to atribūti, t. sk. Ozolā ietvertā apsaimniekošanas pasākumu kataloga aktualizācija, norādot, kuras tabulas nepieciešams piesaistīt ģeotelpiskajai informācijai,

1.2. Vadlīnijas 1.1. punktā minēto tabulu aizpildīšanai,

1.3. Vadlīnijas katras tabulas un visa plāna kopsavilkumu sagatavošanai,

1.4. Rīcības plānā iekļaujamās tabulas (informācijas slāņi) un to atribūti, vadlīnijas to aizpildīšanai,

1.5. Rīcības plāna izpildes monitoringa vadlīnijas (sagatavojamas kā rekomendācijas apsaimniekošanas plāna ieviešanas monitoringam),

1.6. Pārvaldības plāna pasākumu efektivitātes monitoringa vadlīnijas, izmantojot ES Kohēzijas fonda projekta Nr. 5.4.3.0/20/I/001 “Apsaimniekošanas pasākumu veikšana īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos biotopu un sugu aizsardzības stāvokļa uzlabošanai” rezultātus (sagatavojamas kā rekomendācijas apsaimniekošanas plāna ieviešanas monitoringam),

1.7. Vadlīnijas sabiedrības iesaistei Pārvaldības plāna un tam atbilstošā rīcības plāna sagatavošanā, saskaņošanā un īstenošanā.

2. Sagatavot DA plāna alternatīvu izstrādes procedūru, izmantojot IVN ziņojuma procedūras elementus, t.sk. to institūciju, no kurām jāsaņem nosacījumi un atzinumi un/vai ar kurām jākonsultējas plāna izstrādes laikā, iekļaušanu DAP darba uzdevumā.

3. Sadarbībā ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti un Vidzemes Augstskolu izstrādāt kritērijus, pēc kuriem nosakāmas tās ĪADT, kurās ir plānojama ainavas vērtību saglabāšana un dabas tūrisms.

4. Sagatavot DAP darba uzdevuma DA plāna izstrādei paraugu jeb uzdevumu katalogu, pievienojot vadlīnijas katra uzdevuma izstrādei un iesaistot projekta partnerus:

3.1. Latvijas Lauksaimniecības universitāte – ainavu plānošanas uzdevuma sagatavošanā,

3.2. Vidzemes Augstskola – tūrisma plānošanas uzdevuma sagatavošanā.

5. Sadarbībā ar projekta C.9. aktivitāti sagatavot eksperimentālu informācijas platformu plānu apspriešanai, kur tiktu publicēti apspriešanai nododamie dokumenti, t.sk. interaktīva karte, uzaicinājumi uz sanāksmēm un sanāksmju protokoli, saņemtie priekšlikumi, izmantojot Ozola pielietojuma pārskatā ietvertos priekšlikumus.

6. Sagatavot eksperimentālu DA plāna un Pārvaldības plāna apstiprināšanas procedūru, kā arī ES nozīmes biotopu pagaidu aizsardzības procedūru.

7. Sagatavot eksperimentālu sertificētā sugu un biotopu aizsardzības jomas eksperta slēdziena saturu, kas sagatavojams DA plāna vai Pārvaldības plāna izstrādei, nosakot ģeodatubāzē iekļaujamo daļu un pielikumā iekļaujamo daļu.

Lai testētu jauno plānu ietvaru vismaz divu plānu izstrādē (uz šo plānu izstrādi neattiecina Plānu noteikumu prasības), piedāvāti sekojoši kritēriji ĪADT, kurām izstrādājami testa plāni, izvēlei. Norādīti arī plānošanas raksturlielumi (skat. 4. tabulu).

4. tabula. ĪADT izvēles kritēriji plānu jaunā ietvara testēšanai.

ĪADT izvēles kritēriji	Natura 2000 teritorijas Pārvaldības plāns (izstrādājams atbilstoši vadlīnijām)	Rīcības plāns apsaimniekošanas pasākumu ieviešanai	DAP uzdevums DA plāna izstrādei*	Plāna izstrādātājs	Sabiedrības un institūciju iesaiste
Kompleksa ĪADT, kas ir <i>Natura 2000</i> teritorija un kurai ir arī citi nacionālas nozīmes izveidošanas mērķi* , neskaitot BD I un II pielikuma biotopu un sugu aizsardzības mērķus	X	X	X	ārpaikalpojums	Zemes īpašnieku un sabiedrības informēšana par plāna izstrādi Rīcību plāna apspriešana ar zemes īpašniekiem un pasākumu izpildītājiem DAP darba uzdevumā ir noteiktas institūcijas, no kurām saņemami nosacījumi un atzinumi un/vai ar kurām nepieciešamas konsultācijas Diskusiju platforma ar LIFE-IP ekspertu līdzdalību Sabiedriskā apspriešana
<i>Natura 2000</i> teritorija, kurā ir nepieciešami aktīvi apsaimniekošanas pasākumi	X	X	-	DAP	Zemes īpašnieku un sabiedrības informēšana par plāna izstrādi Rīcību plāna apspriešana ar zemes īpašniekiem un pasākumu izpildītājiem
<i>Natura 2000</i> teritorija, kurā nav nepieciešami aktīvi apsaimniekošanas pasākumi	X	-	-	DAP	Zemes īpašnieku un sabiedrības informēšana par plāna izstrādi

Piezīmes:

* Nacionālas nozīmes mērķos ietilpst ainavas vērtību saglabāšanas un dabas tūrisma, rekreācijas un izziņas veicināšanas mērķi.

**DAP darba uzdevumā iekļauj vismaz sekojošus uzdevumus plāna saturam:

- 1) izstrādāt Pārvaldības plānu atbilstoši vadlīnijām, iekļaujot tajā BD I un II pielikuma biotopu un sugu *Natura 2000* teritorijas līmeņa aizsardzības mērķus (atbilstoši A.1 un A.2 aktivitātes rezultātiem, ja nepieciešams, tos precizējot) un to sasniegšanai nepieciešamos apsaimniekošanas pasākumus,
- 2) izstrādāt ainavas vērtību aizsardzības sadaļu (atbilstoši LLU sagatavotajai metodikai),
- 3) izstrādāt dabas tūrisma plānojumu (atbilstoši ViA sagatavotajai metodikai),
- 4) izdalīt DA plāna daļu, kurai jābūt juridiski saistošai, apstiprinot to kā vispārējo administratīvo aktu vai kā MK noteikumus.